

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Život a dílo Edwarda Augusta Freemana

Šárka Zemanová

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

Život a dílo Edwarda Augusta Freemana

Šárka Zemanová

Vedoucí práce:

Prof. RNDr. Ivo Budil Ph.D., DSc.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literatury.

Plzeň, červenec 2012

.....

Obsah

1	ÚVOD	1
2	DOBA A ŽIVOT EDWARDA AUGUSTA FREEMANA	3
	2.1 Z Harbone do Oxfordu	3
	2.2 Od studia v Oxfordu na venkov	7
	2.3 Odchod na venkov	11
	2.4 Somerleaze	13
	2.5 Cesta do Dalmácie	19
	2.6 Návrat na Oxford	26
	2.7 Poslední výprava.....	30
3	ANALÝZA FREEMANOVÝCH MYŠLENEK A DĚL	32
	3.1 Metoda studia a koncepce dějin.....	32
	3.2 Východní otázka.....	38
	3.2.1 Turci a křesťané.....	38
	3.2.2 Židé	42
	3.3 Pojetí rasy	44
	3.3.1 Zdroje Freemanovy rasové teorie.....	44
	3.3.2 Árijské a neárijské rasy.....	45
4	ZÁVĚR	50
5	POUŽITÁ LITERATURA	51
6	SUMMARY	53
7	PŘÍLOHY	54

1 ÚVOD

Studie se bude zabývat životem a dílem významného historika 19. století Edwarda Augusta Freemana, který je bohužel v českém prostředí téměř neznámý. Za Freemanova života i po jeho smrti vyšlo značné množství jeho prací, pro tuto studii proto vyberu pouze některé z nich.

Práci rozdělím do dvou částí. První část se bude vztahovat k ideologickému a historickému kontextu. Představím podmínky v Anglii 19. Století, které připojím s životopis Edwarda Augusta Freemana. K části pojednávající o historikově životě budu vycházet především ze dvoudílné biografie *Life and Letters of Edward A. Freeman* od W. R. W. Stephense, která tvoří dosud jedinou relevantní historikovu biografii.¹

Druhou a hlavní část práce bude tvořit kritická analýza vybraných Freemanových jak kratších esejistických prací, které byly vydávány v různých odborných časopisech a později některé z nich zkompletovány v několika svazcích *Historical Essays*, tak obsáhlejších historických publikací. Jelikož historikova tvorba obsahuje mimořádné množství děl, jejichž analýza by několikanásobně přesáhla rozsah diplomové práce, zvolím ke své analýze pouze několik vybraných děl.

V první podkapitole druhé části budu analyzovat historikovu metodu a koncepci dějin, k čemuž použiji jeho soubory přednášek *Comparative politics* a *The Methods of Historical Study*. V další podkapitole bude následovat analýza tzv. Východní otázky. Zde budu vycházet z Freemanovy *The History and Conquests of the Saracens* a *The Ottoman Power in Europe: Its Nature, its Growth and its Decline*. Součástí kapitoly bude nejen analýza Freemanova pohledu na přítomnost Turků v Evropě, ale rovněž i jeho přístupu k Židům. Od třetí podkapitoly dále budou analyzovány Freemanovy publikace: *The History of the Norman Conquest of England: Its Causes and its Results* a již zmíněné

---

¹ Životopisné informace obsahují také některé články a studie. Zde mám ale na mysli rozsáhlejší publikaci, jež by mapovala historikův život.

Historical Essays. V případě „*Norman Conquest*“ vyberu pouze jeden díl, podobně také u *Historical Essays*, neboť vyšly v mnoha obsáhlých svazcích.²

V celé práci budu vycházet kromě studie profesora Budila³ výhradně z cizojazyčných jak primárních, tak sekundárních pramenů. Do českého jazyka nebyla bohužel přeložena ani jedna Freemanova publikace či článek. Špatná situace je i v případě sekundárních zdrojů, o Freemanově životě a práci neexistuje kromě uvedené studie profesora Budila publikace či článek v českém jazyce. Přičemž v i anglickém jazyce existuje celkem málo sekundárních zdrojů.

Hlavním cílem diplomové práce je kritická analýza historického a publicistického díla historika Edwarda Augusta Freemana v širším historickém a intelektuálním kontextu.

---

²*The History of the Norman Conquest of England: Its Causes and its Results* se skládá ze šesti dílů, přičemž šestý díl obsahuje rejstřík. *Historical Essays* byly vydány ve čtyřech svazcích.

³ Profesor Budil je s největší pravděpodobností jediným odborníkem, který se Edwardem Augustem Freemanem v českém prostředí zabývá.

2 DOBA A ŽIVOT EDWARDA AUGUSTA FREEMANA⁴

2.1 Z Harbone do Oxfordu

Edward Augustus Freeman se narodil 2. srpna 1823 v Harborne u Staffordshire.⁵ Rodiče John Freeman a Mary Anne rozhodli se syna pojmenovat Augustus podle měsíce, ve kterém se narodil.⁶ Ještě mu nebyli ani dva roky, když mu oba rodiče na konci roku 1824 zemřeli. Otec zemřel na dnu, která bude později trápit i Freemana. V této době přišel i o svou sestru, jež byla ze sourozenců nejstarší. Freeman měl další dvě starší sestry Sarah Elizabeth a Emmu. Po smrti obou rodičů a sestry se o dětizačala starat babička Emmete Freeman. V dubnu 1826 rodinu postihla další smrt Freemanovy sestry Emmy. Bratr jí později věnoval několik básní, které se bohužel nedochovaly.⁷

Do roku 1829 Freeman bydlel se svou babičkou a sestrou ve Westonu. Již v útlém věku se projevil jako zvědavé a bystré dítě. Ve Westonu udržoval vřelá přátelství s dlouholetou přítelkyní své babičky Hannah More, která mu věnovala několik knih. Z Westonu se Freeman, jeho sestra a babička přestěhovali do Northamptonu, kde žil syn babičky Joseph Freeman. V Northamptonu začal Freeman chodit do školy. Pan T. C. Haddon, který školu vedl, vzpomínal na Freemana jako na výjimečného žáka. Spolužáci na Freemana pohlíželi jako na zvláštního člověka, ale zároveň k němu chovali respekt. Současně se Freemanovi vysmívali kvůli jeho zvláštní chůzi a oblečení. Pro svůj zvláštní druh chůze si vysloužil přezdívku Hoppy-Skippy. Freeman se od svých spolužáků odlišoval, nepodílel se na společných hrách, raději svůj čas věnoval studiu jazyků – latiny,⁸ řečtiny a hebrejštiny. Další jeho

---

⁴ O životě E. A. Freemana byla publikována pouze jediná biografie od Freemanova přítele W. R. W. Stephense (1839-1902). Biografie je velice obsáhlá a podrobná, vyšla ve dvou svazcích a její součástí je i rozsáhlá korespondence. Impuls k sepsání Freemanových pamětí dala i Freemanova rodina. Freemanova dcera A. E. Evans Stephensovi pomáhala při výběru materiálů.

⁵ Bryce, J., 1892, s. 497

⁶ Srpen, anglicky August.

⁷ Stephens, W. R. W., 1895, s. 1-3

⁸ Již jako malý chlapec prokázal výbornou znalost latinského jazyka. Za svůj překlad Aeneidy získal dokonce cenu.

zálibou bylo psaní básní. Některé jeho básně z roku 1834 vyšly i v listu *Cromer Telegraph*. V těchto básních podle Stephense můžeme pozorovat pozoruhodné znalosti dějin. Sám Freeman ve svých vzpomínkách přiznává, že nadšení pro historii vzniklo již v útlém věku, o římské a anglické dějiny se zajímal, ještě než dosáhl sedmi let.⁹

Svůj raný zájem o veřejné události a politiku Freeman přisuzoval skutečnosti, že byl obklopen lidmi o dost staršími, než byl on. Jak sám říká, přiblížilo mu to minulost a vzbudilo zájem o přítomnost. V této době měl na Freemanovy názory ohledně zahraniční politiky vliv jeho strýc Thomas Attwood.¹⁰

V říjnu 1834 se Freeman, když pobýval s babičkou a sestrou několik dní rodiny Gutch v Seagrave, poprvé setkal s Eleonor Gutch, která se později stala jeho manželkou. Sestra Eleanor si své dojmy o Freemanovi zapsala do svého deníku, kde o něm píše, jako o výjimečném chlapci, který již v jedenácti letech ovládal latinu, a řečtinu. A od osmi let se sám učil ještě hebrejštinu.¹¹

Od roku 1837 začal Freeman studovat na přípravné škole v Cheam, Surrey. Ve škole panovaly drsné podmínky. Například k umytí měli žáci k dispozici pouze několik umyvadel se studenou vodou. Výuka na škole neměla pro Freemana dostatečnou hodnotu. Špatné platy učitelů se podepsaly i na jejich výuce. Podle jednoho bývalého spolužáka Freeman na Cheamu nezískal žádné nové znalosti. Užitečnější pro něj bylo samostudium, rád četl knihy s výjimkou románů a moderní vědy. I zde byl Freeman terčem posměchu kvůli své chůzi, vzhledu a chování. Ale pro svoji milou povahu si brzy našel přátele. Díky své upřímnosti a lásce

⁹ Stephens, W. R. W., 1895, s. 4-10

¹⁰ Thomas Attwood byl toho času mocným mužem v Birminghamu. V roce 1830 založil Birminghamskou politickou unii, která hrála důležitou roli při reformách parlamentu. Stephens, W. R. W., 1895, s. 13

¹¹ Stephens, W. R. W., 1895, s. 15-16

k pravdě získal všeobecný respekt. Zároveň se choval velice laskavě vůči mladším žákům¹²

Freemanovy názory byly v této době ovlivněny biblí, odmítal přijmout jiné teorie, které byly s biblí v rozporu. Freeman například tvrdil, že Země je nehybná, protože byla tato skutečnost obsažená v žalmech v bibli. Ještě před příchodem do školy v Cheamu si vypsal třicet žalmů v hebrejštině, k nimž připojil vlastní překlad a poznámky. Na škole v Cheamu se pozornost věnoval spíše latině a řečtině. Během studia Freeman přepsal celou Antigonu od Sofokla v řečtině a přidal vlastní překlad a poznámky.¹³

V této době byl hluboce nábožensky založen, což se odráželo v jeho myšlení. Zajímal se o Oxfordské hnutí,¹⁴ které se vyznačovalo náboženským oživením. Během dvouletého studia na škole v Cheam Freeman napsal několik básní. Tyto básně se podle Stephense vyznačují „hloubkou myšlení a pocitů“. Na podzim 1839 si začal dopisovat s reverendem Thomsonem,¹⁵ který měl rovněž vliv na jeho názory. Šlo o velice vzdělaného muže ovládajícího latinu, řečtinu, hebrejštinu i němčinu, což bylo v té době vzácné. Často si s Freemanem dopisovali v řeckém a latinském jazyce. V dopisech se zabývali Traktariány a nejrůznějšími teologickými otázkami.¹⁶

Po dvouletém studiu na škole v Cheamu měl Freeman na přání svého strýce pokračovat na škole v Shrewsbury. Freeman ale tuto možnost odmítal, přál si studovat u Roberta Gutche v Seagrave. Nakonec se mu přání splnilo a od ledna 1840 se stal jeho žákem. Zde získal, jak sám tvrdil, svobodnější přístup ke studiu než by se mu dostalo na škole v Shrewsbury. Freeman své studium v Seagrave hodnotí velice pozitivně,

¹² Stephens, W. R. W., 1895 s. 16-19

¹³ Stephens, W. R. W., 1895, s. 18-20

¹⁴ Znamé i jako Traktariánské hnutí.

¹⁵ Kaplan ve Wrigtonu, později farář v Somersetu.

¹⁶ Stephens, W. R. W., 1895, s. 20-24

naučil se zde tolik vědomostí, které by mu studium na škole typu Etonu nezaručilo.¹⁷

Během studia v Seagrave se nejvíce zajímal o duchovní architekturu, liturgii, politiku a rituály církve. O této problematice diskutoval s dcerou svého učitele Eleanor Freeman a Eleanor v sobě našli zalíbení, ale rodiče pro to neměli pochopení, podle nich byli příliš mladí a navíc Freeman měl odejít do Oxfordu, čímž by se jejich náklonnost postupně oslabovala. I přes původní nesnáze se ale o sedm let později vzali. Náklonnost k Eleanor nezmírnila Freemanův zápal do studia, stále si v dopisech s Thompsonem vyměňují své kritiky ohledně antických autorů apod. Freeman se i nadále věnoval klasickým studiím, psal básně, které věnoval především Eleanor. Podle Stephense je na jeho poezii znatelná sympatie k myšlenkám Oxfordského hnutí. Freeman Eleanor daroval i tragédii *The Captives*, kterou vytvořil podle řeckého vzoru. Dále napsal tragédii o 1240 řádcích *St. Thomas Canterbury*.¹⁸

Během studia u Roberta Gutche Freeman usiloval o stipendium na *Balliol College*, v tomto případě ale úspěšný nebyl. Stipendium se mu podařilo získat začátkem června 1841 na *Trinity College* v Oxfordu.¹⁹

---

¹⁷ Stephens, W. R. W., 1895, s. 24-26

¹⁸ Stephens, W. R. W., 1895, s. 27-42

¹⁹ Stephens, W. R. W., 1895, s. 42, Bryce, J., 1892, s. 497

2.2 Od studia v Oxfordu na venkov

Freeman začal studovat na *Trinity College* v Oxfordu v roce 1841. Mnoho zdejších studentů bylo ovlivněno hnutím Traktariánů.²⁰ Freeman se o toto hnutí začal zajímat již během předchozích studií na Cheamu, podle Stephense ale nemělo na Freemana významnější vliv. Nepatřil k žákům oxfordské školy či Newmana, i když se při sporech klonil na jejich stranu. Podle Stephense se ve poznámkách nevyskytují žádné odkazy k Newmanovi, Hurrellovi, Froudeovi, Wardovi nebo jiným představitelům oxfordského hnutí. Jediný efekt oxfordského hnutí, který lze vysledovat z jeho dopisů jsou pochybnosti o anglikánské církvi, zda je tou správnou odnoží katolické církve, Freeman v té době nebyl spokojen se stávajícími podmínkami v anglikánské církvi a spíše se přikláněl k Římu.²¹

Na *Trinity College* žili *Scholars* v přátelském vztahu s mladšími *Fellows*. Mnoho z nich patřilo mezi Freemanovi přátele W. Basil Jones, H. J. Coleridge, W. G. Tupper, W. B. Marriott, F. Meyrick, a Foxley Norris s nimi Freeman tvořil jakýsi „*vnitřní kruh*“. Postupně byli připojeni další G. W. Cox, Gregory Smith, James Patterson, J. W. Ogle, Thomas B. Colenso, James Riddell a Edwin Palmer.²²

Důležitou úlohu mělo pro studenty včetně Freemana náboženství. Dvakrát denně docházeli do kaple, která byla v prostoru školy. Zde se podle Stephense prohloubilo Freemanovo náboženské cítění a zvyky. Nicméně Freeman nikdy nepřišel na chuť filosofickým a náboženským spekulacím a debatám, které se v té době na Oxfordu vedly. Podle Freemana nepřinášely žádné praktické závěry, vyvolávaly v něm nechuť. V této době se začal přiklánět ke studiu historie, architektury a archeologie.²³

---

²⁰ Bryce, J. 1892, s. 498, Stephens, W. R. W., 1895, s. 43, Název hnutí byl odvozen od díla jeho příslušníků *Tract for Times*. Příslušníci hnutí usilovali o katolickou obnovu.

²¹ Stephens, W. R. W., 1895, s. 67-72

²² Stephens, W. R. W., 1895, s. 44-45

²³ Stephens, W. R. W., 1895, s. 46-48

Freemanův zájem o studium historie podle Budila ovlivnil i Thomas Arnold,²⁴ který přednášel v letech 1841 a 1842 v Oxfordu, kam Freeman docházel. V této době Arnold působil jako profesor moderních dějin na Oxfordu.²⁵ Freeman se o Arnoldovi zmiňuje ve své přednášce z roku 1884 jakoo „velkém učiteli historické pravdy“ a „morálního práva“, od kterého se „poprvé naučil, co historie je a jak by měla být studována.“²⁶ Na přednáškách se dozvěděl o Arnoldově koncepci „jednoty dějin“, která ho hluboce inspirovala při vytvoření vlastní koncepce.²⁷

Na jaře 1842 a poté opět v roce 1844 se neúspěšně pokoušelo získání stipendia (Ireland Scholarship). V roce 1843 si Freeman začal psát svůj deník, do kterého psal až do své smrti v roce 1892.²⁸ V Oxfordu hodně času věnoval studiu architektury, byl členem *Oxford Architectural Society*. O prázdninách, které trávil u své babičky, podnikal ve volných chvílích výlety do měst a vesnic, na těchto výletech si pořizoval skici kostelů. Podle Stephense jsou kresby „výrazné, duchaplné a energické.“ Freeman věnoval pozornost i značným detailům jako římsy, zdobení oken apod. Jelikož v této době prozatím neexistovala rozsáhlá železniční síť, vydával se své cesty převážně pěšky nebo na koni. Někdy strávil na cestě i několik dní. V následujících letech mu cestování komplikovala dna, o které se poprvé zmiňuje ve svém deníku 12. září 1845.²⁹

Jakmile byl Freeman plnoletý, požádal v srpnu 1844 Eleonor Gutch o ruku, která nabídku přijala. Potřebovali ještě souhlas otce Eleonor a Freemanova strýce, kteří se k situaci vyjádřili kladně. Kladné vyřízení nabídky k sňatku mělo vliv na Freemanův přístup ke studiu. Nyní již tolik neusiloval o nejvyšší vyznamenání *First Class*, snad by se spokojil pouze

---

²⁴ Budil, I., 2010, s. 67

²⁵ Regius Professor of Modern History

²⁶ Stephens, W. R. W., 1895, s. 66

²⁷ Stephens, W. R. W., 1895, s. 66. Více k Freemanově koncepci dějin viz níže v kapitole Metoda a koncepce dějin.

²⁸ Stephens, W. R. W., 1895, s. 50. Tento deník Stephens použil při psaní Freemanovy biografie.

²⁹ Stephens, W. R. W., 1895, s. 51-52

s *Ordinary Degree*. V poslední třetině roku sice začal více číst a dost času věnoval *Architectural Society* a *Debating Society*.³⁰

Nakonec se Freemanovi *First Class* získat nepodařilo. V roce 1845 dosáhl titulu *Second Class* (v *literae humaniores*). Posléze byl 19. května 1845 zvolen *Fellow* (členem) *Trinity College*.³¹ Až po úspěšné závěrečné zkoušce začal Freeman, jak sám říká, číst. Nevyhovoval mu zavedený systém na *Trinity College*, kde se četlo především za účelem získání ocenění a nikoliv pro vědění samotné. V této době uvažoval o svém budoucím povolání, rozhodoval se mezi duchovní sférou a architekturou. Radil se s budoucí ženou a přáteli, ale sám se klonil spíše k povolání duchovního. Bez ohledu na to, jakou profesi si vybere, měl ale soukromý příjem 600 liber ročně. Nakonec upustil od představy vysvěcení kvůli celibátu.³²

Od konce roku 1845 probíhala na Oxfordu soutěž o nejlepší esej, jejímž předmětem byly „*Důsledky dobytí Anglie Normany*.“ Freeman se tak poprvé blíže seznamuje s problematikou, které později věnuje několik rozsáhlých svazků. Již od podzimu 1845 začal shromažďovat k dané problematice materiály a načítal literaturu, psát začal v lednu 1846. Do té doby není důkaz, že by četl primární prameny ze středověké historie, až v této odbě, jak uvádí v deníku z října 1845, začal číst Williamaz Malmesbury, práce od Thierryho, Lingardaa Palgraveho. Pracoval usilovně po tři měsíce, aby cenu získal. Jeho esej měla čtyřicetšest stran, čímž byla nejdelší ze čtrnácti esejí, které soudci hodnotili. Podle Stephense byla práce „*krásně a úhledně napsaná*“, obsahovala shrnutí a krátké poznámkami pod čarou a odkazy na primární zdroje. Cenu se mu ale i přes ohromnou snahu získat nepodařilo, vyhrál Chichester Fortescue.³³ Neúspěch ale Freemana, stejně jako v případě předešlých zklamání neodradil, naopak ho přiměl, aby se více ponořil do

³⁰ Stephens, W. R. W., 1895, s. 52-57

³¹ Bryce, J., 1892, s. 497

³² Stephens, W. R. W., 1895, s. 58-62

³³ Fortescue se později stal lordem Calingfordem a působil v politice.

zkoumaného tématu. Později svoje selhání hodnotil jako štěstí, neboť se o problematiku dobytí Anglie Normany začal více zajímat.³⁴

Při psaní eseje používal primární prameny od Williama z Malmesbury, Matthewa Parise a Rogera z Hovedenu. Jako sekundární zdroje mu sloužily díla od Thierryho, Palgraveho *History of the English Commonwealth*, Johna Lingarda, *History of the Anglo-Saxons* Sharona Turnera, Keightleyho, Schlegela, Niebuhrův *Rome*, Arnoldův *Thucydides a Overthrow of the Roman Empire* od Williama C. Taylora. Podle Stephense zatím Freemanův styl „postrádal svobodu a energii“ příznačnou pro jeho pozdější práce. V eseji se podle Stephense občas vyjadřoval „květnatě a nadbytečně.“ Později usiloval o „čistší a jednodušší“ styl psaní.³⁵

13. dubna 1847 se Freeman s Eleonor Gutch v kostele v Seagrave oženil. Sňatkem automaticky přišel o *Fellowship*, což byla v té době běžná praxe.³⁶ Jeho pozici zaujal budoucí oxfordský biskup William Stubbs. Freemanovo nadšení pro vědu nepolevilo ani na líbáncích, kde podnikal výlety do sousedství a pořizoval si skici kostelů. Po líbáncích se novomanželé odstěhovali do domu v Littlemore.³⁷

Zanedlouho se přestěhovali na venkov do domu v Oaklands. I když bydlel na venkově, stále scházel se se svými přáteli buď v Oxfordu, kam i s manželkou jezdil, nebo za ním přátelé přijeli do Oaklands. Rovněž si s přáteli hojně dopisoval. Také pravidelně navštěvoval setkání *Architectural Society*. Na venkově měl Freeman ideální prostředí pro svou práci. Od této doby celý svůj následující život zasvětil studování a psaní dějin.³⁸

³⁴ Stephens, W. R. W., 1895, s. 74-75. V 60. letech 19. století se Freeman opět ponořil do této problematiky, viz dále.

³⁵ Stephens, W. R. W., 1895, s. 76

³⁶ Bryce, J., 1892, s. 497, Stephens, W. R. W., 1895, s. 80

³⁷ Stephens, W. R. W., 1895, s. 80-81

³⁸ Stephens, W. R. W., 1895, s. 101-104

2.3 Odchod na venkov

V Oaklands Freeman žil sedm let. Během této doby byl literárně velice činný. Mimo několika publikací³⁹ rovněž přispíval do novin *Ecclesiologist* and *Ecclesiastick*, jednalo se o témata z historie a archeologie, a psal recenze do *Guardianu*. Každý rok se účastnil setkání *Archaeological Institute* pro jehož časopis psal eseje např. *On the Anglo-Saxon remains at Iver Church, Bucks*, *On the preservation and restoration of ancient monuments*, které byly poté čteny na setkání institutu. Na místa setkání jezdil s předstihem několik dní a pozoroval okolí a vše si zapisoval a načrtával. Skoro celý den věnoval četbě nebo psaní.⁴⁰

Z Oaklands se poté v roce 1855 přestěhovali do Lanrumney Hall.⁴¹ Zde žil pět let, které zasvětil studiu především řecké historie⁴², o něco méně se věnoval i římské historii. V esejích rovněž kritizuje řecké historiky.⁴³ Mimo to začal psát články do *Saturday Review* a *Guardian*. Psal traktáty, které editoval Arthur Elton, vyšly jako *Tracts for the Present Crisis*, zde Freeman propagoval přesné vědění respektující dějiny a současný stav v jihovýchodní Evropě a chtěl dokázat nespravedlnost války s Ruskem v podporování Turků. Dále přispíval do *Evening Star* na stejné téma a také ohledně domácí politiky. Freeman byl podle Stephense „*filantrop a upřímný vlastenec*.“ Byl zastáncem „*svobody, lidskosti a spravedlnosti*“. Zkoušel kandidovat do parlamentu za Cardiff 1857 a za Wallingford 1859, ale odešel ještě před hlasováním, neměl totiž šanci, kandidoval pozdě a v regionech nebyl známý. Do tohoto období spadá i jeho první cesta na kontinent, kterou podnikl se svým přítelem reverendem Northem Pinderem v září 1856 do Akvitánie, kde si opět

³⁹ Např. *History of Architecture; Essay on the Origin and Development of Window Tracery in England*; několik jeho balad většinou na téma řecké a anglické historie vyšlo v *Original Ballads by Living Authors a Poems, Legendary and Historical*

⁴⁰ Stephens, W. R. W., 1895, s. 163-167

⁴¹ Stephens, W. R. W., 1895, s. 175

⁴² *The Greek people and the Greek kingdom; Athenian democracy; Alexander the Great; Ancient Greece and mediaeval Italy; Colonel Mure and the Attic historians; The Eastern Church; Mr. Gladstone's Homer and the Homeric Age; Mommsen's History of Rome*; eseje byly později vydány v rámci *Historical Essays*.

⁴³ Stephens, W. R. W., 1895, s. 177-178

pořizoval skici budov. V letech 1857 a 1858 působil jako jeden ze zkoušejících na fakultě práva a moderních dějin v Oxfordu.⁴⁴

V roce 1858 po rezignaci profesora Vaughana se uvolnilo místo profesora moderních v Oxfordu. Freemana byl na tuto pozici doporučován, ale uspěl jiný kandidát Goldwin Smith. Opět se začal rozhlížet po větším domě, nyní nikoliv kvůli rostoucí rodině, ale kvůli zvyšujícímu se počtu jeho knih v jeho knihovně.⁴⁵

---

⁴⁴ Stephens, W. R. W., 1895, s. 206-216

⁴⁵ Stephens, W. R. W., 1895, s. 219-223

2.4 Somerleaze

Do domu v Somerleaze se přestěhoval v polovině roku 1860. Podle Stephense prvních deset let v Somerleaze patřilo k Freemanovu, co se práce týče nejneproduktivnějšímu období. V únoru 1861 započal psaní *History of Federal Government*, jejíž první díl vyšel o dva roky později. Měly následovat další díly, Freeman chtěl zahrnout dějiny federací od Achájského hospolku až po Spojené státy americké. Používá zde komparativní metodu.⁴⁶ Od roku 1864 pracoval na dalším dílu. V únoru 1860 začal pracovat na *Old English History for Children*, která byla publikována až v roce 1869. *History of Greece* začal psát v březnu 1860. 7. prosince 1865 se pustil do psaní své nejrozsáhlejší práce *History of the Norman Conquest*⁴⁷, jejíž první díl čítající 770 stran vyšel na začátku roku 1867. Již za rok následoval druhý svazek a třetí se objevil v roce 1869. Čtvrtý svazek vyšel v roce 1871. Do této doby Freeman připravoval druhé vydání prvních dvou dílů a poslední díl obsahující rejstřík k celému rozsáhlému dílu. Od konce roku 1869 začal pracovat na *Historical Geography*, které se věnoval s přestávkami až do jejího vydání v roce 1881. V této době (1860-1870) napsal také mnoho článků pro *Saturday Review*.⁴⁸ Dále přispíval do novin *Guardian* a *National Review* dalších, zde ale v daleko omezenější míře.⁴⁹

Od roku 1860 Freeman podnikal cesty do zahraničí skoro každý rok. Vydával se za poznáním především historie a architektury. Na cestách si pořizoval poznámky a skici budov. Některé poznatky se staly součástí článků pro *Saturday Review*. Freeman měl svůj postup při návštěvě různých míst. Než se na místo vydal, přečetl si o něm, co mohl, po návštěvě místa si to přečetl znovu a sepsal svůj popis a poté se vydal opět na místo. Po druhé návštěvě místa svůj popis upravil. Pokud šlo o velice důležité místo jako například bitevního pole Senlac, postup

⁴⁶ Stephens, W. R. W., 1895, s. 258

⁴⁷ V roce 1880 Freeman publikoval knihu *Short History of Norman Conquest*, která byla dostupnější pro běžného čtenáře.

⁴⁸ Celkem 391 recenzí a 332 článků – Stephens uvádí na s. 257 podrobnou tabulku.

⁴⁹ Stephens, W. R. W., 1895, s. 248-257

několikrát opakoval. Někdy se mohl spolehnout na pomoc přátel J. R. Greena a profesora Dawkinse. Nejraději cestoval do zemí, kde byly dobře viditelné známky z období římské říše.⁵⁰ Rád cestoval do Švýcarska, Řecka a Itálie.

Protože měl náklonnost ke Skandinávským a Teutonským rasám, které považoval za příbuzné s Anglickou, rád pátral po původu a vývoji Teutonských institucí. Rád cestoval do Normandie nejen pro oblibu normandské architektury, ale kvůli tamním obyvatelům, kteří mu připadali podobní s Angličany. Normandii navštívil v roce 1861, poté psal v článku pro *Saturday Review* o lidech v Normandii, porovnával je s obyvateli zbytku Francie. Lidé i zvířata v Normandii mu připadali „vznešenější a lepší“ než Francouzi. Teutoni mají podle Freemanablíže k Normanům než k Francouzům, to dokládá na příkladu jejich stravy. Freeman neměl rád moderní Francii. Nejvíce z evropských měst nenáviděl Paříž.⁵¹ „Paříž je pouze kolekce obchodů a nafoukaných lidí, s domem tyрана ve své středu.“ Nesnesl jakýkoliv náznak despotie. Naopak nejraději měl Švýcarsko. Považoval ji za „zemi svobody“. Zde se podle Freemana uchovaly Teutonské zvyky téměř v nezměněné podobě. Do Švýcarska se vydal v roce 1863 a 1864.⁵²

Dalším důvodem návštěvy Švýcarska bylo pozorování federálních institucí kvůli knize *History of Federal Government*. Kapitulu to Švýcarsku ale nikdy nenapsal. Ve Švýcarsku se Freeman stejnou měrou zajímal o politiku, historii i architekturu. Po návratu z druhé návštěvy Freeman napsal a přečetl studii *Certain Romanesque buildings in Switzerland and the neighbouring countries* před *Royal Institute of British Architects*. Rok předtím získal čestné členství v tomto institutu. Na podzim 1865 se vydal na cestu na sever Německa do několika měst. Měl obrovský zájem na tom, navštívit „zemi praotců Teoutonů“, jak Německo nazýval. Poté navštívil tři hanzovní města, nejvíce se zajímal o Lübeck. Díky přátelství

⁵⁰ Stephens, W. R. W., 1895, s. 293-4

⁵¹ Stephens, W. R. W., 1895, s. 295

⁵² Stephens, W. R. W., 1895, s. 296

s J. R. Greenem, které trvalo od roku 1862 se jeho cestování podle Stephense „zrychlilo“ a „rozšířilo.“ V roce 1871 se s Greenem vydal do Itálie.⁵³

Stephens uvádí na základě poznámek Freemana, že se u něj postupem času zrodila dvě přání. Buď získá křeslo v parlamentu, nebo si přál být profesorem dějin v Oxfordu. Již dříve při splnění těchto snů neuspěl, chtěl to zkusit znovu. V roce 1861 se pokusil neúspěšně získat Camden Professorship of Ancient History, o rok později opět neúspěšně Chichele Professorship of Modern History. Rovněž dvakrát neúspěšně se snažil dostat do parlamentu. Jeden z pokusů se uskutečnil v roce 1868. Freeman se vždy zajímal o okolí, kde žil. V Somerleaze se stal smírčím soudcem. Tak byl současně i jedním z členů v Board of Guardians. Freeman tvrdil, že právě praktická zkušenost z lokální politiky mu dala výhodu nad ostatní studenty pro pochopení praktické politiky minulosti. Zde uplatňoval své tvrzení „*history is past politics, and that politics are present history.*“⁵⁴

Freeman i nadále udržoval styky s Oxfordem, dopisoval si s přáteli, navštěvoval je a účastnil se slavnosti *Trinity Monday*. Dvakrát do roka jezdil do Oxfordu, neboť působil jako examiner na School of Modern History v letech 1863 a 1864. Kritizoval změny v Oxfordu ve svém článku *Oxford, Past and Present* v *Saturday Review*, kde porovnává Oxford za svých studií (a působení jako Fellow) s rokem 1862 (rok kdy článek vyšel). Nynější studenti jsou podle Freemana „*samostatnější a mají menší respekt k věku, autoritám a tradicím.*“⁵⁵

Ve všeobecných volbách, které se konaly v roce 1868 se Freeman pokusil dostat do parlamentu. Kandidoval za Middle Division of the County of Somerset. Volby vyhrála liberální strana a Gladstone obsadil křeslo premiéra. Freeman uvítal kroky, které vedly k odstátnění irské církve (1869 odstátnění). Pro odstátnění se již dlouho vyjadřoval. V Mid

⁵³ Stephens, W. R. W., 1895, s. 297-305

⁵⁴ Stephens, W. R. W., 1895, s. 308-309

⁵⁵ Stephens, W. R. W., 1895, s. 311-312

Somerset měli ale silnou pozici konzervativci, tudíž šance na úspěch liberálního kandidáta byly velice malé. Více hlasů získali kandidáti konzervativců. Freeman neměl rád lorda Beaconsfielda a lorda Derbyho. Nemohl přenést přes srdce, že nepomohli lidem prchajícím z Kréty, která byla v té době pod tureckou nadvládou. Anglické lodě mohly uprchlíkům pomoci, ale anglická vláda tomu zamezila. V roce 1869 vydal třetí díl *Norman Conquest*. Pracoval na čtvrtém díle a měl přepracovaný první a druhý díl pro druhé vydání.⁵⁶

V říjnu 1869 napsal článek *Morality of Field Sports* do *Fortnightly Review*. Freemanovou klíčovou myšlenkou v eseji bylo, že „každý sport, který způsobuje bolest a smrt nižší zvěře byl morálně neospravedlnitelný.“ K zákazu krvavých sportů s býky a medvědy již došlo, zatímco v případě lišek nikoliv.⁵⁷ Proti krutosti páchané právě na liškách Freeman vystupoval. Nečinil tak, proto, že by byl vegetarián. Vadilo mu, že zvíře trpí. Proti Freemanovým názorům vystupoval šampion honů na lišku a obhájce tohoto sportu Anthony Trollope. Došlo k nejedné výměně názorů prostřednictvím novinových článků. Trollope obhajoval sociální aspekt sportu.⁵⁸

V červnu 1870 Freemanovo úsilí ocenila univerzita v Oxfordu, když mu udělila čestný titul Doctor of Civil Law. O měsíc později byla zahájena prusko-francouzská válka, kterou Freeman pozorně sledoval. Vítězství Pruska ho potěšilo, i když Prusko neměl v oblibě, neboť mu nemohl odpustit prusko-rakouský útok na Dánsko v roce 1865. Svou kritiku útoku zveřejnil v článku v *Daily News*. Vítězství Pruska uvítal především z důvodu, že přispělo ke konci vlády „odporného tyrana“ Napoleona III. a Francie byla jako „hlavní narušitel míru v Evropě“ oslabena. Německo získalo zpět svábývalá území. Freeman si přál, aby výsledkem války bylo svobodné sjednocené Německo. Freeman se v souvislosti s prusko-francouzskou válkou obrací do minulosti a

⁵⁶ Stephens, W. R. W., 1895, s. 348-357

⁵⁷ Hony na lišky byly královským sportem.

⁵⁸ Stephens, W. R. W., 1895, s. 357-360

hovoří o „jednom dlouhém spiknutí proti míru ve světě“, které má své počátky již u Filipa Sličného. Od této doby až k Napoleonovi III. tito vládcí uzurpovali cizí území. Freeman nemohl pochopit, jak se mohlo veřejné mínění po bitvě u Sedanu obrátit na stranu Francie.⁵⁹

Během října a listopadu Freeman spolu s Greenem cestovali po evropských městech. Když se vracel do Anglie, zastavil se ještě na několik dní ve Švýcarsku, zde se účastnil zasedání národní rady, kde se zrovna probíraly ústavní změny.⁶⁰

Postupně Freeman získal další čestná ocenění: 1873 čestný člen *Historical Society of Massachusetts*, následující rok čestný titul LL.D. (doktor práv) v Cambridge, 1875 Knight Commander of the Greek Order of the Redeemer, 1876 (dopisující) člen *Imperial Academy of Sciences* v Petrohradě. V roce 1875 Freeman dokončil poslední díl *Norman Conquest*, na kterém pracoval již od roku 1870. Poslední díl zahrnoval nejrozsáhlejší období oproti předchozím dílům.⁶¹

V roce 1870 se Freeman dohodl s vydavatelstvím Macmillanů, že začnou vydávat krátké historické knihy pod názvem *An Historical Course for Schools*. Knihy měly být „jednoduché a srozumitelné, levné a ne příliš rozsáhlé.“ Cílem bylo odstranit chyby předchozích knih podobného typu. Freeman působil jako editor a současně byl i autorem prvního dílu, který pojednával stručně o historii Evropy od raného období až do roku 1872, kdy Freeman knihu psal. Následující díly se zabývaly krátkými dějinami ostatních evropských zemí a jejich autory si Freeman sám vybíral. Patřily sem dokonce tři ženy, které Freeman označoval zasvěť „historický harém.“⁶²

Po pět let (1870-75) pracoval na *Historical Geography*⁶³. V lednu 1872 přednášel v Leedsu a Bradfordu, předmětem tří přednášek byl vývoj

⁵⁹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 1-5

⁶⁰ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 10-11

⁶¹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 29-31

⁶² Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 31-32

⁶³ Publikována až v roce 1881.

anglické ústavy. Přednášky později vyšly i v knižní podobě. V květnu přednášel v Cambridgi o jednotě dějin. Koncem roku napsal šest přednášek *Comparative Politics*, které začátkem následujícího roku přednesl před *Royal Institution* v Londýně. V této době pokračovala nepřetržitá tvorba článků do nejrůznějších časopisů.⁶⁴ Pokračovalo i jeho cestování po Evropě, léto 1872 strávil v Německu. V září 1873 poprvé navštívil Řím. Procestoval mnoho měst kontinentální Evropy, ale rovněž i v rodné Anglii. V roce 1875 zavítal i do jihovýchodní Evropy do Dalmácie s několika přáteli. Poznatky z cest vyšly v člancích především v *Saturday Review* a *Pall Mall Gazette*.⁶⁵

---

⁶⁴ Mahomet v the *British Quarterly* (leden 1872), Cathedral Churches of the Old Foundation v *Essays on Cathedrals* (1872), Saalburg and Saarbrücken v *Macmillan's Magazine* (listopad 1872), Public and Private Morality v the *Fortnightly* (duben 1873), Swiss Federal Reform v *British Quarterly* (duben 1873). The Place of Exeter in English History v *Macmillan's Magazine* (září 1873), Field Sports and Vivisection v *Fortnightly* (květen 1874), The Primaeval Architecture of Rome v *British Quarterly* (červenec, 1874), Federalism and Home Rule v *Fortnightly* (srpen 1874), Trier and Ravenna v *British Quarterly* (červenec 1875).'

⁶⁵ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 32-35

2.5 Cesta do Dalmácie

Do Dalmácie Freeman přicestoval nedlouho poté, co došlo k bouřím v Hercegovině. Po níž následovaly další povstání na území jihovýchodní Evropy, která byla ovládána Osmanskými Turky. Freeman již před cestou do Dalmácie podporoval úsilí křesťanů o osvobození z tureckého útlaku. Jeho podpora se zvýšila díky přímému svědectví událostí. V několika následujících letech se Freeman snažil těmto lidem pomáhat nejen materiálně, ale i prostřednictvím svých projevů a článků. Považoval za nutné uvést na pravou míru problematiku Osmanských Turků a jejich vztahů vůči křesťanům. Zároveň se tím snažil přimět evropské vlády, především pak britskou k adekvátnímu zásahu. Nepřikláněl se ani k „divokému“ postupu ani k „úplnému nebo okamžitému vyhnání Turků z Evropy.“⁶⁶

Vyzýval ke společnému postupu velmocí na pomoc křesťanů v jihovýchodní Evropě. Freeman nevystupoval ale proti všem muslimům, protože někteří v klidu s křesťany koexistovali. Proto ani netoužil po „vyhubení celé muslimské populace.“⁶⁷ Klíčové pro Freemana bylo odstranit nadvládu Turků. Trápil ho tehdejší vztah Anglie k Portě. Podle Freemana pramenila do určité míry podpora Turků od evropské veřejnosti ze zbytků „staré rivality mezi východní a západní divizí Římské říše, staré žárlivosti mezi východní a západní divizí křesťanské církve.“⁶⁸ Když probíhaly boje na západě proti ruské a rakouské nadvládě, západ se postavil za utlačované.⁶⁹

Po potlačení protitureckého povstání v roce 1867 na Krétě britský ministr zahraničí učinil kroky, které znemožnily pomoc uprchlíkům. Tento čin, nemohl Anglii Freeman nikdy odpustit. Anglie mohla toto chování z části odčinit tím, kdyby podpořila povstalce v Bosně a Hercegovině a dalších zemích v regionu. Podle Freemana již došlo k napravení křivd na

⁶⁶ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 101-102

⁶⁷ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 102

⁶⁸ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 103

⁶⁹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 104

západě, nyní byl na řadě východ.⁷⁰ Podporu Turků ze strany západu Freeman spatřuje ještě v „*neznalosti nebo zapomnětlivosti předchozích dějin a základní povahy muslimského náboženství*.“⁷¹ Freeman ale nechoval nenávist k muslimskému náboženství, Mohameda dokonce považoval za velkého reformátora. Freeman vystupoval pouze proti Turkům v Evropě, kteří obsadili cizí zemi a zotročili místní obyvatele. Nemuslimové měli podřadné postavení.⁷²

Povstalci v Bosně a Hercegovině měli podle Freemana dvě možnosti, „*zbavit se tureckého tyrana nebo zahynout*.“⁷³ Podle Freemana jejich osud závisel na jednání velmocí. Za Anglii rozhodovali především dvě osoby, lord Beaconsfield a lord Derby. Oba dva, za jejich jednání v rámci dění v jihovýchodní Evropě, neměl v lásce. Další povstání propuklo v Bulharsku a bylo brutálně potlačeno. Zprávy o krutostech se dostaly do Evropy a vyvolaly zde odpor obyvatelstva. Lord Beaconsfield, ale o zprávy označil za „*kavárské bláboly*.“⁷⁴ Ke krutostem se vyjádřil i Gladstone prostřednictvím pamfletu, což podpořilo mínění veřejnosti. To přimělo dokonce i lorda Derbyho k sepsání zprávy pro Portu, kde „*požadoval potrestání hlavních iniciátorů zvěrstev*.“⁷⁵ Nikdo ale potrestán nebyl.⁷⁶

V té době vypukla válka, kterou zahájilo Srbsko a Černá Hora proti Turkům. Na protiturecké straně se připojilo mnoho dobrovolníků z Ruska. Britská vláda byla požádána, aby se do bojů proti Turkům zapojila, ale ta to odmítla. Konference konaná nedlouho poté situaci nevyřešila a tak se do války proti Turkům zapojilo Rusko. Neustálá obhajoba Turků ze strany britské vlády a neochota zapojit se do bojů proti nim, vedlo nakonec k možnosti války Ruska s Británií. V Anglii již lidé proti jednání své vlády

⁷⁰ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 105-106

⁷¹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 106

⁷² Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 106-

⁷³ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 109

⁷⁴ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 109-110

⁷⁵ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 110

⁷⁶ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 110

protestovali. Na večerním protestu v St. James' Hall v Londýně vystoupil Gladstone i Freeman. Freemanova lidé nadšeně uvítali.⁷⁷

Kdyby se šest velmocí spojilo proti Turkům, přinutilo by je, aby přistoupili na jejich požadavky. Podle Freemana tento vývoj není možný kvůli anglické vládě. Jako druhý způsob řešení navrhoval „*upřímné a srdečné spojení Anglie a Ruska.*“⁷⁸ Anglie se ale nechtěla pustit do spolupráce s Ruskem, čímž ale umožnila, že Rusko získalo rozhodující postavení v oblasti jihovýchodní Evropy. Freeman si nepřál, aby Rusko zvětšilo svoji moc, ale neměl jinou možnost, protože právě Rusko mohlo odstranit nadvládu Turků nad východními křesťany. Začátkem roku 1878 se Rusko za podpory Srbska a Černé Hory dostalo do Konstantinopole. To již vyvolalo reakci britské vlády, která sem vyslala svojí flotilu. Pro panující nejednotnost ve vládě, byla ale nakonec odvolána. Situace vedla nakonec až k rezignaci lorda Derbyho. V Anglii mnoho lidí včetně Freemana protestovalo proti válce s Ruskem.⁷⁹

V červnu se v Berlíně konal kongres velmocí, kde zasedali lord Beaconsfield a lord Salisbury. Výsledkem byla Berlínská dohoda, která dala severní části Bulharska samosprávu. Jih Bulharska (Východní Rumélie) zůstal pod vládou Turků s určitou mírou autonomie, Turci se zavázali, že budou dělat reformy. Černá Hora získala nezávislost. Freeman berlínskou dohodu kritizoval. Tvrdil, že se Anglie na konferenci snažila o to, aby Turci nepřišli o značné množství území a moci.⁸⁰

Nejhůře se podle Freemana přistupovalo k Řecku. Rusko během války vyzvalo Řecko, aby se k němu připojilo, Anglie mu ale doporučila, aby tak neučinilo a slibovalo Řecku, že jeho zájmy nebudou poškozeny. Očekávalo se, že Řecko získá nové území. Než byl zahájen berlínský kongres, Řecko oznámilo svůj zájem o anexi Epiru, Tesálie a Kréty. Řecku bylo přislíbeno, že se jeho požadavky projednají. Nakonec ale

⁷⁷ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 110-112

⁷⁸ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 115

⁷⁹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 115

⁸⁰ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 115-116

získalo pouze část Epiru a Tesálie, jejichž větší část si ale udrželi Turci pod svou mocí. Stejně tak na Krétě zůstali Turci u moci. Součástí výsledků kongresu byla i tajná dohoda Anglie s Turky, čímž se Kypr dostal pod vládu Anglie.⁸¹

Situace se zlepšila po nástupu nové vlády v čele s Williamem Gladstonem v dubnu 1880. Nový premiér svolal konferenci velmocí, která měla „zajistit plnění berlínské dohody.“⁸² Výsledkem konference bylo i to, že Tesálie měla být připojena k Řecku a přístav Dulcigano k Černé Hoře. Na Krétě a řeckém území, které bylo stále pod nadvládou Turků, docházelo k dalším protitureckým nepokojům. Freeman se k situaci vyjadřoval prostřednictvím tisku, kde tvrdil, že to neskončí, dokud budou Turci vládnout křesťanům. Odpůrci Freemanových názorů jej označovali například za „*potulného demagoga*“, „*agitátora*“, „*hysterického křiklouna*“, „*filantropického nadšence*“, „*sentimentálního, nepraktického politika*.“ Podle Stephense tato označení dokazovala, jak Freemanovy odpůrci nebyli schopni rovnocenně oponovat jeho názorům.⁸³

Podle Stephense Freeman každou problematiku posuzoval z morálního hlediska. Nešlo mu předně o to, „*jestli navrhovaný postup mohl podpořit britské zájmy a moc, ale zda byl čestný, přímočarý a spravedlivý*.“⁸⁴ Podle Stephense Freemana právě jeho úsilí o spravedlnost společně s odmítáním krutosti přivedlo k odporu proti Turkům. Spravedlnost je pro Freemana určující i v případě vlastenectví. Podle Freemana byl „*pravým vlastencem*“ ten „*kdo usiluje o největší blaho své země, a kdo si myslí, že skutečné blaho své země nelze oddělit od správného jednání. Bude horlivý po slávě, důstojnosti a zájmech národa, pouze pokud jsou v souladu se spravedlností a ctí*.“⁸⁵

⁸¹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 117-118

⁸² Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 118

⁸³ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 119

⁸⁴ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 121

⁸⁵ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 121

I přesto, že Freeman věnoval hodně času psaní o problematice ohledně „východní otázky“, pokračoval i na svých dalších pracích jako *Historical Geography*, upravoval druhý díl „Norman Conquest“ pro třetí vydání, vrhl se do psaní dvoudílné *History of the Reign of William Rufus*, přispěl svým článkem pojednávajícím o dějinách Anglie do *Encyclopaedia Britannica*.⁸⁶

V roce 1879, kdy pracoval stále na *Historical Geography* a *History of the Reign of William Rufus*, začal Freeman více trápit špatný zdravotní stav. V noci trpěl záchvaty kašle a dny, proto byl ráno vyčerpaný a po celý den ospalý. I přes zdravotní obtíže nepřestával pracovat. Kvůli knize o Williamu Rufusovi pobýval v červnu a červenci 1879 v Normandii. V říjnu se opět kvůli stejné knize vydal do Francie společně se svou ženou.⁸⁷

Po volbách v březnu 1880 se premiérem stal William Gladstone, což Freeman přivítal. Mrzelo ho ale, že za Mid Somerset nekandidoval žádný liberál a že ho nikdo nepožádal, aby kandidoval sám. V nástupu Gladstona spatřoval naději pro zlepšení situace v jihovýchodní Evropě, kde byla část Řecka stále pod nadvládou Turků, Bosna a Hercegovina se jejich nadvládou již zbavila, ale spravovalo ji Rakousko-Uhersko. Freeman trápil nezájem obyvatel Anglie o osudy lidí v jihovýchodní Evropě. Překvapilo ho, že Angličané soucítili s vdovou Napoleona III., jejíž syn zahynul v Zululandu. Rovněž nechápal, že vláda a anglická veřejnost věnuje více pozornosti událostem v Irsku než právě jihovýchodní Evropě. Neznamenal to ale, že by se o Irsko nezajímal.⁸⁸

Polovinu roku 1881 strávil se svou ženou s dcerami na cestách po Francii, Itálii, Jónských ostrovech a Dalmácii. V Itálii se poprvé setkal s Anthony Trollopem, s nímž vedl spor ohledně field sports. V této době byla konečně vydána *Historical Geography*, která Freeman zaměstnávala jižněkolik let. V této knize Freeman pojednává o

⁸⁶ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 125-126

⁸⁷ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 171-172

⁸⁸ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 173-175

vývoji rozloh států v čase, vzájemných vztazích států, hledá příčiny změn. V knize jsou obsaženy i Freemanem zakreslené mapy, kde vyznačil hranice. Kniha pokrývá geografické dějiny Evropy od starověkého Řecka až po rok 1878. V dubnu 1881 se stal jedním z královských komisařů, jeho úkolem bylo zkoumat ústavu a práci církevních soudů.⁸⁹

Na podzim 1881 se Freeman vydal mimo Evropu, navštívil Spojené státy. Do USA přicestoval na základě pozvání od Lowell Institute v Bostonu a Peabody Institute v Baltimoru. V USA měl přednášet a setkat se se svým synem Edgarem, který žil se svou ženou ve Virginii. Na cestě z Liverpoolu do New Yorku dokončoval své přednášky určené pro americké posluchače. V Americe zůstal až do poloviny dubna 1882. S největším zájmem zde sledoval politická a soudní shromáždění, která ho zajímala stejně intenzivně jako ta řecká (starověké Řecko). Obyvatele Ameriky považoval za „v podstatě anglické“ a Ameriku za „v zásadě anglickou zemi“. Sám Freeman to nazýval „*Anglie s rozdíly*.“ Zkoumal zde příbuznost angličtiny v Anglii a angličtiny v USA. Tomuto tématu věnoval i několik zde pronesených přednášek a knihu *Some Impressions of the United States* vydanou v roce 1883.

Angličany žijící v Británii, Americe, Africe a Austrálii považoval za „vzdálené bratry.“ Jejich vztah porovnával se vztahem Řeků z různých území. Pokoušel se najít společný výraz pro tyto Angličany, jako pro Řeky existoval pojem *Hellene*. Podle Freemana nešlo o cizí národy, ale příbuzné ne-li dokonce stejné. Do Anglie se s rodinou vrátil 25. dubna 1882. Za své přednášky v USA získal 1100 liber. Více než peněz si ale cenil nových přátelství.⁹⁰

Královská komise, jejímž členem byl i Freeman vydala zprávu o církevních soudech v roce 1883. Freeman se na činnosti komise moc nepodílel, neboť pobýval ve Spojených státech. Špatný zdravotní stav jeho účast rovněž negativně ovlivnil. Dalším důvodem byla jeho nechuť

⁸⁹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 175-177

⁹⁰ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 177-183

vůči Londýnu. Poté se Freeman opět za doprovodu své ženy a dvou dcer vydal na cestu do Francie konkrétně do Auvergne a středu Francie.

V únoru 1884 Freeman vystoupil v Oxfordu proti poskytnutí dotace 10 tisíc liber na vybudování fyziologické laboratoře. I když nebyl odpůrcem experimentů obecně, vadilo mu, že by se staly součástí studia, že by byla týrána nevinná zvířata. Dále mu vadilo, že by se mnoho peněz dalo pouze do jediného oboru, který je navíc „*morálně zpochybnitelný*“.⁹¹

---

⁹¹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 269-276

2.6 Návrat na Oxford

Začátkem roku 1884 se pan Stubbs profesorem moderních dějin v Oxfordu stal biskupem v Chesteru, tím se pro Freemana uvolnila profesorská židle. Premiér Gladstone Freemanovi navrhl, aby se pozice ujal. Freeman sice dříve po pozici toužil, ale když ji získal, neradoval se, protože se Oxford, který znal, změnil.⁹² Freeman v jednom z dopisů z této doby píše „*jsem příliš starý na změnu.*“⁹³ Šance, o kterou stál, přišla pozdě. Freeman tvrdil, že na Oxfordu panují „*nová a absurdní pravidla.*“⁹⁴ Navíc Freeman nechtěl opouštět svůj domov a polovinu roku pobývat v Oxfordu. Dříve než byl jmenován profesorem, mu 17. dubna univerzita v Edinburghu věnovala čestný titul LL.D.⁹⁵

V říjnu 1884 byl jmenován profesorem moderních dějin v Oxfordu. Ve své inaugurační přednášce vzdával hold svým předchůdcům Thomasu Arnoldovi, Goldwinu Smithovi a Stubbsovi. Dále představil svou vizi profesorské pozice. Sebe v této pozici charakterizoval především jako „*pomocníka a průvodce*“ všech studentů. Kritizoval pravidla stanovená komisí, která profesora svazovala. Z jedné věci byl ale nadšený, nebylo zde určeno, kde končí starověké dějiny a začínají moderní. Freeman rozdíl nedělal. Profesor moderních dějin současně se získáním této pozice obdržel Fellowship v *Oriel College*. Než byl Freemanův byt upraven k bydlení, žil na *Trinity College*, jejímž byl čestným členem.⁹⁶

Freeman se těšil z návratu na místo, kde prožil mnoho příjemného, ale znepokojovalo ho, jak se toto místo od doby jeho mládí proměnilo. Zvětšil se počet ženatých členů univerzity. Život na college, který Freeman považoval za hlavní prvek určující kouzlo Oxfordu, se zcela změnil. Na *Trinity College* za Freemanova mládí působila rodinná atmosféra, starší členové pomáhali mladším. Členové (Fellows) *Trinity College* museli být svobodní a většinou se jednalo o duchovní. Oproti

⁹² Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 278

⁹³ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 279

⁹⁴ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 279

⁹⁵ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 279

⁹⁶ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 282-284

tomu v roce 1884 žili na college členové vedení a několik ženatých profesorů, ostatní členové žili mimo college. Tento nový charakter se Freemanovi jevil méně příznivý pro práci. Rozšířila se zde sportovní činnost (zábavě se věnoval větší čas než dříve), která měla podle Freemana sloužit pouze pro odpočinek od práce. Záznamy ze sportovních utkání plnily stránky akademických časopisů. V halách College se občas konaly plesy.⁹⁷

Změněna byla celá koncepce. Dříve byla stipendia určena pro nemajetné studenty. Nyní stipendia sloužila k lákání studentů na určitou vysokou školu. To vše přispělo k tomu, že škola už nepředstavovala domov a rodinu. Nejhorší změnu představovala pozměněná podoba vzdělávání. Změnila se podoba zkoušek, již neproběhly najednou, ale trvaly několik dní, vzrost počet zkoušek a jejich specializace. Vzdělání od dřívější liberální formy šlo k profesionální. Změny podle Freemana přispěly k tomu, že zde bylo velice málo lidí, kteří by se vzdělávali kvůli vědění samotnému, naopak přibylo těch, kteří studovali, aby získali titul. Freeman navrhoval tyto zkoušky: univerzitní zkouška pro imatrikulaci, zkouška k získání bakalářského titulu, zkouška ze specializované vědy pro získání magisterského titulu. Ve svých názorech na novou podobu vzdělání nebyl osamocen, měl zde mnoho přátel, kteří za ním stáli. Kvůli špatnému zdraví musel pobývat v zimě v jižních klimatických podmínkách, několikrát se vracel na Sicílii, kde mu vnukla myšlenka, že sepíše její historii.⁹⁸

V této době se zajímal o politické záležitosti, byly jimi HomeRule pro Irsko a „Imperial Federation“. O Home Rule napsal již v roce 1874. Přál si, aby bylo vše pečlivě posouzeno. S přihlédnutím na zeměpisnou polohu Irska Freeman usuzoval jeho politické napojení na sousední ostrov, ale protože byly od sebe oddělené, nemělo být spojení pevnější než jako mezi Anglií, Skotskem a Walesem, které na sebe byly napojeny přímo. Freeman popsal Home Rule jako „*vztah závislosti k nadřazené*

⁹⁷ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 285-286

⁹⁸ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 287-291

*moci.*⁹⁹ Přičemž své vnitřní záležitosti si závislá země spravovala sama, ve všem ostatním se musela podřítit nadřazené moci. Nejednalo se tedy o unii jako například Rakousko-Uhersko, ani nešlo o federaci. Stav věcí v Irsku považoval Freeman za nepříznivý, podle něj se situace mohla vyřešit pouze dvěma způsoby, buď Irsko získá větší svobodu, nebo ho zcela podřítit Velké Británii jako její provincii. Premiérem Gladstonem uvedené Home Rule v roce 1886 byl Freeman ochoten podporovat. Spočívalo na odstranění Irů z britského parlamentu a vznik irského parlamentu. Freeman si nepřál setrvání Irů v britském parlamentu, neboť to považoval za nespravedlivé, že Irové mohou rozhodovat o záležitostech Angličanů a Skotů, zatímco naopak to možné nebylo.¹⁰⁰

Návrhy federalizace (imperiální federace) se mu zdály nejradikálnější, co se kdy v jeho zemi objevily. Podle Freemana byl destruktivní již samotný pojem, protože pojmy imperiální a federální siodporují. Pokud by se vztah kolonií k Británii změnil na federativní, odstranila by se tím nadvláda britského parlamentu. Freemanovi vadilo i to, že federalizací by její obyvatelé získali federativní práva a hrozilo by přehlasování anglicky hovořících obyvatel ostatními například obyvateli Indie, kteří nehovoří anglicky. Pokud by federace proběhla důsledně, neexistovalo by podle Freemana britské impérium.¹⁰¹

Při všeobecných volbách 1886 byl požádán od North Somerset a Tyneside, Northumberland, aby kandidoval do parlamentu. Návštěva zástupce liberální strany u něj dočasně obnovila zájem o křeslo v parlamentu. Ale Freeman nakonec odmítl. Jedním z důvodů mohl být podle Stephense i jeho špatný zdravotní stav. Záchvaty kašle a dny se objevovaly čím dál častěji. Když byl Freeman v Oxfordu, toužil po návratu na Somerleaze. Stephens poznamenává, že *History of Sicily* vznikly právě kvůli špatnému zdraví historika.¹⁰²

⁹⁹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 292

¹⁰⁰ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 291-294

¹⁰¹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 294-295

¹⁰² Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 295-296

Sicílii navštívil mezi lety 1886 a 1890 celkem třikrát, pobýval zde vždy několik měsíců. Při těchto návštěvách se vydal i do Tunisu a Kartága. Freeman se ale nesoustředil pouze na dějiny Sicílie, stále pracoval na *Historic Towns* jako editor, napsal *Handbook of Great Britain* (1887). Od roku 1883 se pustil do psaní obecných evropských dějin. Dějiny Sicílie měly tvořit část těchto dějin, které Freeman ale nestihl již dokončit. V tomto období Freeman opět hojně přispíval svými články do časopisů.¹⁰³

---

¹⁰³ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 297-298

2.7 Poslední výprava

Freeman ve svých šedesáti osmi letech měl již značně podlomené zdraví, fyzických sil také značně ubylo, ale chuť do práce ho neopustila. Freeman svůj stav komentoval slovy „*Má hlava je stejně dobrá jako vždy, ale potřebuji nový pár nohou.*“¹⁰⁴ Co se týče mentálních funkcí, za svou slabinu považoval zhoršující paměť. První dva díly *History of Sicily* dokončil během roku 1891, kdy byly i publikovány. V práci na této knize našel naplnění, které postrádal ve svém profesním životě na Oxfordu. I když se snažil své přednášky zatraktivnit, nebyl o ně zájem a to ho velice trápilo.¹⁰⁵

V roce 1891 Freeman obhajoval výuku řečtiny na univerzitách. Podráždilo ho, že by řečtina zmizela z učebního plánu. K tomuto tématu vydal i několik článků jako *Compulsory Greek* v *Macmillan's Magazine*, *Greek in the Universities* v *Contemporary Review*. Snahy odstranit řecký jazyk z univerzit podle Freemana znamenaly nové směřování učení směrem k budoucímu užitku. Místo liberálního vzdělání nastupovala technická a profesní výuka. Freeman chtěl, aby řečtina zůstala povinným jazykem a nestala se pouze dobrovolným studiem specializovaných jedinců. Snažil se prosadit povinné studium řečtiny. Pro Freemana byla řečtina velice důležitá, neboť představovala „*první árijský jazyk, který hrál roli v evropských dějinách.*“ A dodává „*jazyk lidí, s nimiž začaly evropské politické dějiny.*“¹⁰⁶ Podle Freemana byla řečtina stejně jako jazyky západní Evropy součástí árijské jazykové rodiny.¹⁰⁷ Pro studium „moderních“ jazyků bylo podle Freemana potřeba znát „starší“ jazyky (latinu a řečtinu).¹⁰⁸ Takový způsob měl přispět k usnadnění studia, „*učinilo by to studium řečtiny nebo dalšího jazyka živým a zajímavým, namísto mrtvé a nezajímavé věci.*“¹⁰⁹ Podle Freemana byla „*vědecká metoda jednodušší než nevědecká.*“ Již děti by se měly učit o vztahy

¹⁰⁴ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 425

¹⁰⁵ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 425-429

¹⁰⁶ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 430

¹⁰⁷ Z této jazykové rodiny Freeman vyloučil maltštinu a baskičtinu.

¹⁰⁸ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 431

¹⁰⁹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 432

„árijských“ jazyků. Podle Stephense, kdyby návrh na zrušení povinné výuky řečtiny uspěl, přispělo by to k Freemanově rezignaci a opuštění Oxfordu.¹¹⁰

Během srpna a září 1891 Freeman podnikl cestu po Normandii, kam se vypravil s dcerou Helen a slečnou Edith Thompson. Účelem cesty bylo poznat místa, která byla poznamenána vládou Jindřicha I., neboť se Freeman chystal k sepsání jeho historie. Poslední cestou, na kterou se vydal, byla cesta do Španělska. I když na tom byl zdravotně již velice špatně, byl schopný napsat články o navštívených místech pro *Guardian*, které vyšly ale až po jeho smrti. Po Španělsku cestoval se svou ženou a dvěma dcerami. Do Španělska se vypravili v únoru 1892 přes Francii, kde navštívili několik měst. Ve Španělsku se cítil po zdravotní stránce již velice špatně. K již známým Freemanovým nemocem se přidaly neštovice. Této kombinaci nakonec Freeman 16. března 1892 podlehl.¹¹¹

---

¹¹⁰ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 432-433

¹¹¹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 434-461

3 ANALÝZA FREEMANOVÝCH MYŠLENEK A DĚL

3.1 Metoda studia a koncepce dějin

Freeman nevytvořil novou metodu studia, ale rozvinul komparativní metodu, která se do Anglie rozšířila z Francie¹¹² a Německa. Následoval tuto metodu a začal studovat Hérodota, který byl považován za jednoho z původních propagátorů metody. Freeman se postupně přikláněl k myšlence kontinuity dějin árijských národů v Evropě.¹¹³ Uvítal rozmach komparativní metody, považoval ji za „největší intelektuální vynález“ své doby. Před zavedením komparativní metody bylo podle Freemana lidské poznání „zahaleno ve tmě a zmatenosti.“¹¹⁴

Freeman se zaměřuje hlavně na dějiny politické, dějiny jak on říká „naší vlastní rodiny národů.“ Tuto rodinu představují árijské národy v Evropě. Freeman se zabýval porovnáváním jejich jazyků, institucí a vzájemného jednání. Dějiny Evropy jsou podle Freemana od svého počátku až do jeho doby „jedno neporušené drama.“ Veškeré dění pochází z „nepřesušené série příčin a následků.“ Abychom porozuměly jednotlivým částem dějin, potřebujeme je vzít do souvislosti s ostatními částmi.¹¹⁵ Vybranou část dějin nemůžeme zcela pochopit, pokud na ní budeme nahlížet pouze jako na samostatnou část. Jednotlivé části dějin musíme odkazovat k ostatním, neboť se spojují do „velkého celku lidského nebo alespoň árijského a evropského bytí.“¹¹⁶ Za centrum dějinného dramatu Freeman určuje Řím.¹¹⁷ Pro pochopení dějin centra a jeho periférií musíme zvážit vztahy všech členů k centru a zároveň vzájemné vztahy periferních členů. „Podobně jako s dějinami je to i s jazykem.“¹¹⁸

¹¹² Ve Francii získávala komparativní metoda na síle po roce 1815.

¹¹³ Stephens, W. R. W., 1895, s. 104-105

¹¹⁴ Freeman, E. A., 1873, s. 301

¹¹⁵ Freeman, E. A., 1873, s. 304

¹¹⁶ Freeman, E. A., 1873, s. 305

¹¹⁷ Freeman, E. A., 1873, s. 306; K Římu jako centru Freeman píše: „It is the vast lake in which all the streams of earlier history lose themselves, and from which all the streams of later history flow forth again.“

¹¹⁸ Freeman, E. A., 1873, s. 106

Pro dějiny západní Evropy hrály podle Freemana důležitou roli dvě události. První událost se odehrála ve druhém století před naším letopočtem, kdy bylo Kartágo poraženo Římem, který pak ovládl oblast Středomoří. Druhou významnou událost představuje utvoření moderních národů v Evropě v 5. století našeho letopočtu. Za hranice římské říše pronikli příslušníci Teuotonů, a právě oni se podíleli na formování moderních národů. Tato epocha představuje pro Freemanadělení starověké a moderní historie.¹¹⁹

Jednotu dějin árijských národů v Evropě Freeman odvozoval z přihlídnutí ke společným znakům v jazyce, zvycích a institucích, dále ze skutečnosti, že byly všechny národy pod určitým vlivem římské říše a mnoho z nich s říší hraničilo. Dalším společným znakem bylo křesťanství, které dané národy vyznávaly nebo k němu později konvertovaly. Tyto znaky odlišily jejich dějiny od ostatních národů. Osud civilizovaného světa závisel na schopnosti árijských národů zamezit pronikání Asiatů do Evropy. Tím zabránily rozšíření orientálních zvyků, idejí, způsobu vlády a formy náboženství do západního světa.¹²⁰ Střet Západu a Východu se odehrál dokonce dvakrát na Sicílii, proto Freemana toto místo tolik přitahovalo a později se rozhodl k sepsání dějin Sicílie. Jiným místem střetu bylo Řecko, jeho ovládnutí Turky Freeman velice špatně nesl. Turecká nadvláda podle Freemana bránila rozvoji zemí v jihovýchodní Evropě. Freeman snil o tom, že křesťané získají zpět chrám St. Sophia v Konstantinopoli. Křesťanské země se měly spojit a společně pro blaho civilizace osvobodit ovládané země.¹²¹

Freemanova koncepce kontinuity evropských dějin byla inspirovaná myšlenkami Thomase Arnolda. Freeman docházel na jeho přednášky, které se konaly v letech 1841 a 1842 v Oxfordu, kde Arnold působil jako profesor moderních dějin. Freeman přiznal, že svou koncepci z Arnoldových přednášek odvodil. Od Arnolda rovněž převzal chápání

¹¹⁹ Stephens, W. R. W., 1895, s. 106

¹²⁰ Stephens, W. R. W., 1895, s. 106-107

¹²¹ Stephens, W. R. W., 1895, s. 107

dějin především jako dějin politických. Arnold nahlížel na dějiny jako na „*životopis politické společnosti nebo společenství*“. Tento životopis tvořily dvě složky: záznam vnějšího a záznam vnitřního života společenství. Za „*záznam vnějšího života*“ považoval jednání jednoho společenství vůči ostatním společenstvím, šlo zejména o války. „*Záznam vnitřního života*“ se týkal především forem vlády, institucí a zákonů.¹²²

Pro Arnolda byly nejdůležitější politické dějiny, proto ostatním formám života společenství, které představoval literatura, věda a umění, přiřkl pouze vedlejší význam.¹²³ Freeman převzal politizující chápání dějin, což nejlépe vyjádřil ve svém výroku: „*Historie je politika minulosti a politika je současnou historií.*“¹²⁴ Ostatní druhy vědění ale nezavrhl, pokud mohly být pro historika užitečné, nicméně podstata dějin spočívala v politické složce. Freeman přijal další Arnoldovu doktrínu o dějinách představující „*velkou morální lekci.*“ Podstatu dějin Freeman spatřoval v politické složce.¹²⁵

Co se umění týče, neztracoval žádnou z jeho podob, ale při své práci omezil pozornost pouze na architekturu. Pro studium dějin byla nepostradatelná znalost geografie a chronologie. Pro Freemana byla důležitá také geologie a studium jazyka. Ostatní vědy považoval za méně významné, ale pokud mu pomohly upřesnit znalosti o zkoumaném předmětu, neváhal je využít. Další složku jeho studia tvořilo cestování, pomáhalo mu dotvořit a upřesnit představy o zkoumaných událostech. Cestování zabíralo podstatnou část Freemanovy vědecké činnosti.¹²⁶ Freeman věnoval pozornost dějinám církve, o které se zajímal již od dětství. Podle Stephense byly rané dějiny Anglie do příchodu Freemana zanedbávány až na několik výjimek jako například kniha

¹²² Stephens, W. R. W., 1895, s. 108

¹²³ Stephens, W. R. W., 1895, s. 108

¹²⁴ „History is past politics, and politics are present history.“ Stephens, W. R. W., 1895, s. 108

¹²⁵ Stephens, W. R. W., 1895, s. 108-110

¹²⁶ Stephens, W. R. W., 1895, s. 108-109

History of the Anglo-Saxons od Sharon Turnera. Pro ranou historii Anglie se podle Stephense zatím adekvátní historik neobjevil.¹²⁷

Freeman pojednává o komparativní metodě ve svých přednáškách, které byly vydány pod názvem *Comparative Politics*. Snaží se zde odstranit „nepřirozenou bariéru“ mezi „starověkým“ a „moderním“ (v jazyce, dějinách a dalších oblastech), neboť vše je součástí „jednoty dějin.“¹²⁸ Pro Freemana mělo zavedení komparativní metody minimálně stejně hodnotu jako obnovení řeckého a latinského učení, ke kterému došlo v 15. a 16. století. Komparativní metoda pomohla otevřít „nový svět“, kde se každý národ a jazyk stal součástí „jednoho společného prvotního bratrství.“ Díky komparativní metodě se mohla historie a jazyky tzv. „klasického“ světa stát součástí obecných dějin světa. Byla odstraněna překážka, která držela období a jazyky označované za „mrtvé“ a „starověké“ v zapomenutí. Podle Freemana nic jako „mrtvé“ a „živé“ jazyky, „starobylé“ a „moderní“ dějiny neexistuje. Existuje pouze jedno studium jazyka a jedno studium historie. Podle Freemana není jedna část dějin modernější než jiná. Naším úkolem je přestat rozlišovat mezi „starobylými“ a „moderními“, „mrtvými“ a „živými“ jazyky a dějinami, musíme přijmout skutečnost „jednoty dějin.“¹²⁹

Freeman považoval studium jazyků za nejdůležitější součást studia dějin. Při studiu jazyka by se student neměl nechat ničím omezovat. Zároveň by neměl vyvyšovat řecký a římský jazyk nad jazyky dalších národů. Freeman se poté ale zaměřuje na dějiny a jazyky své jazykové rodiny. Tedy na dějiny árijských národů v Evropě, především na jejich jazyky, instituce a vzájemné vztahy. Dějiny árijských národů v Evropě jsou podle Freemana nepřetržitý řetězec „příčin a následků“.¹³⁰

Freeman nevidí nic, co by oddělovalo dějiny „starověké“ od „moderních“. Je potřeba pouze speciální metoda, která je stejně

¹²⁷ Stephens, W. R. W., 1895, s. 112-114, 119-120

¹²⁸ Freeman, E. A., 1873, s. VI.

¹²⁹ Freeman, E. A., 1873, s. 296-303

¹³⁰ Freeman, E. A., 1873, s. 303-304

použitelná jak pro studium „starověkých“ dějin, tak pro studium „moderních“, není potřeba používat dvě různé metody. Při studiu jazyků je to stejné. Pro kompletní pochopení dějin či jazyka, musíme podle Freemana na ně pohlížet jako na celek, který se vztahuje k dalším jazykům a událostem. Jako příklad Freeman uvádí vztah řeckého jazyka k anglickému jazyku a naopak.¹³¹

Evropské dějiny tvoří podle Freemana od svého počátku nepřerušovaný celek. Centrum evropských dějin Freeman zasadil do Říma. Řím představuje „bod, ke kterému vedou všechny cesty a ze kterého všechny cesty vedou.“¹³² Evropské dějiny musíme chápat v rámci tohoto celku, zvažovat vztahy všech jeho členů, které se odehrávají mezi nimi a zároveň jejich vztahy vůči centru. Proto dokonalé znalosti řeckých dějin získáme pouze, pokud budeme znát dějiny anglické, protože mezi nimi panuje příbuzenský vztah.¹³³

Podle Freemana jsou si členové jedné rodiny rovni v příbuzenství. Student dějin nebo jazyka nemůže zvládnout všechny jazyky ani celé dějiny, neboť to není v silách jednoho člověka. Ale v rámci studentem vybraného úseku studia, by podle Freemana měl vědět vše. Měl by znát všechny detaily z primárních zdrojů. Každý student si musí určit, jaké oblasti vědění pro něj budou primární a které sekundární. U sekundárních zůstane vždy nedokonalé vědění. Sekundárně by se student měl zaměřit i na studium sekundárních pramenů, které mu pomohou lépe pochopit jeho zkoumané období. U používání sekundárních zdrojů by měl být student opatrnější. Znalost primárních zdrojů je tedy podle Freemana nejdůležitější a je potřeba ji ovládat do sebemenšího detailu, sekundární zdroje není potřeba ovládat dokonale, postačí důležité části, které nám pomohou vylepšit naše vědění zkoumaného období dějin. Stejný přístup platí i při

---

¹³¹ Freeman, E. A., 1873, s. 304-6

¹³² Freeman, E. A., 1873, s. 306

¹³³ Freeman, E. A., 1873, s. 306

studiu jazyka. V určitých jazycích ovládat perfektně dialekty a jiné jazyky pouze částečně.¹³⁴

Freeman se zaměřil na roli řeckých dějin a řeckého jazyka. Řecký jazyk bývá označován jako „*klasický*“, s tímto pojmem, ale Freeman nesouhlasí. Freeman zmiňuje řeckého historika Polybiu, který podle něj během svého života obýval „*dva světy*“, „*dvě odlišná stádia lidského bytí*.“¹³⁵ Mládí prožil v rámci achájského spolku, společenství nezávislých měst. Za jeho život byl svědkem mnoha změn. Freeman právě to, že byl přímým svědkem, považuje za velice důležité, protože je může lépe popsat, než historici, kteří žili v pozdější době.¹³⁶

Dále se Freeman zabývá tím, co nazývá „*attickým*“ řeckým dialektem. I přes určité změny „*formy slov stále zůstávají attické*.“¹³⁷

---

¹³⁴ Freeman, E. A., 1873, s. 307-310

¹³⁵ Freeman, E. A., 1873, s. 311

¹³⁶ Freeman, E. A., 1873, s. 312

¹³⁷ Freeman, E. A., 1873, s. 314

3.2 Východní otázka

Mezi hlavní díla¹³⁸, ve kterých se Freeman zabývá touto problematikou, můžeme zařadit *The History and Conquests of the Saracens* (1856) a *The Ottoman Power in Europe: Its Nature and Its Growth and Its Decline* (1877). První z uvedených knih se skládá z přednášek, zahrnuje dějiny od 4. století př. n. l. až do 2. poloviny 18. století. Druhá se věnuje především přítomnosti Osmanských Turků v Evropě. V obou knihách se Freeman zabývá hlavně vztahem muslimského Východu a křesťanských Západu. Podle Freemana to byli právě Osmanští Turci, kteří během několika posledních století ovlivnili události v křesťanské Evropě než ostatní muslimové a další lidé žijící na Východě.¹³⁹ Druhá kniha má sloužit jako doplnění předchozí práce.

První kniha je „především historická“, pokud bychom brali v úvahu rozdíl mezi historií a politikou, druhá „spíše politická.“ Freeman ale rozdíl mezi historií a politikou nedělá, jak dokládá výrokem „*History is the politics of the past; politics are the history of the present.*“¹⁴⁰ Minulost je spojena s přítomností. Studium minulosti je užitečné, pokud díky němu získáme poučení pro přítomnost. Současně přítomnost nemůžeme správně pochopit, pokud nezohledníme minulost.¹⁴¹ Historie a politika jsou podle Freemana totéž. Freeman používá obě slova jako jedno slovo stejného významu.¹⁴²

3.2.1 Turci a křesťané

Zájem o Východní otázku ve Freemanovi vyvolala Krymská válka a především jednání anglické vlády. Během let 1853-1855 se Freeman prostřednictvím dopisů, které posílal do listu *Spectator*, vyjadřoval

¹³⁸ Tématu se věnoval již dříve také v několika člancích a dopisech. Viz seznam hlavních článků z let 1855-1877 v Freeman, E. A., 1877, s. xxi

¹³⁹ Freeman, E. A., 1877, s. vii

¹⁴⁰ Freeman, E. A., 1877, s. viii

¹⁴¹ Freeman, E. A., 1877, s. ix. *The past is studied in vain, unless it gives us lessons for the present; the present will be very imperfectly understood, unless the light of the past is brought to bear upon it.*

¹⁴² Freeman, E. A., 1877, s. ix

k probíhající válce. V prvním dopise z 29. října 1853 se ještě klonil na stranu zastánců války. Rusko považoval za „*ztělesnění moderního centralizovaného despotismu*“.¹⁴³ Dospěl k názoru, že sultán představuje menší zlo než car. V jižní Evropě by měly vzniknout křesťanské státy, čemuž ale bránila přítomnost Rusů. Podporu Turků lze tedy odůvodnit tím, že se tím měla zachránit budoucnost států v JV Evropě.¹⁴⁴ Během války se Freemanův názor na válku změnil, došel k názoru, že válka byla „*nespravedlivá již od začátku*“.¹⁴⁵ Důvodem k válce podle Freemana by byla pouze „*ztráta národní svobody*“.¹⁴⁶

Po Krymské válce následovaly další události, kde se střetl muslimský (turecký) prvek s křesťanským. Vzpouza na Krétě v roce 1867 byla krutě potlačena. Před vzpourou Anglie pomáhala Turkům, kteří Krétuovládali nejen finančně, ale i lidskými zdroji. Po vzpouře anglický ministr zahraničních věcí svými kroky zabránil pomoci uprchlíkům, protože si nechtěl proti sobě nahněvat svého spojence. Odmítnutí pomoci utlačovaným Freemana velice nahněvalo, hovoří o národním hříchu, který by se měl odčinit a napravit.¹⁴⁷

Freemane vydal do Dalmácie dva měsíce po vypuknutí vzpoury v Bosně a Hercegovině, která se zanedlouho rozrostla do všeobecné revolty tamější populace Slovanů na území jihovýchodní Evropy proti vládě Turků. Freeman sympatizoval s hnutím odporu, což se ještě prohloubilo po bezprostředním kontaktu s místem nepokojů. Viděl zde uprchlíky, opuštěné ženy, děti a starší osoby, kteří opustili zničenou Dalmácii. Situaci popsal jako „*nejsmutnější, na co se kdy jeho*

¹⁴³ Stephens, W. R. W., 1895, s. 148

¹⁴⁴ Stephens, W. R. W., 1895, s. 149

¹⁴⁵ Stephens s. 150; předtím ospravedlňoval válku z 5 důvodů, které uvádí v dopise z 16. dubna 1855 (1. víra, že existovala smlouva zavazující Anglii k podpoře Osmanské říše, 2. Víra, že bylo vhodné kontrolovat na evropském území postup Ruska, 3. Přesvědčení, že je v zájmu JV křesťanů zachovat věci, jak byly, protože despotismus Turků je slabší a lépe se překoná než silný despotismus Ruska, 4. Podle principu mezinárodního práva se válka zdála spravedlivá, 5. Byl podřízen názoru pana Gladstona, ke kterému měl respekt). Přišel na to, že 1 důvod byl klamný, smlouva neexistovala.

¹⁴⁶ Stephens, W. R. W., 1895 s. 151

¹⁴⁷ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 102

oči dívaly“.¹⁴⁸Zážitek byl tak intenzivní, že se snažil sám pomoci, po tři roky sbíral peníze a oblečení pro uprchlíky.Revolta v Bosně a Hercegovině proti tureckému útlaku mohla být pro Anglii příležitostí, jak si zachránit svoji tvář. Na západě již došlo k napravení křivd, nyní byl na řadě východ. Řekové, Slovani, Albánci a Bulhaři měli být osvobozeni.¹⁴⁹

Podle Freemana byl důležitou věstí působení turecké nadvlády v jihovýchodní Evropě na pravou míru, neboť v západní Evropě panovalo milné přesvědčení. Vyzýval vládu své země, aby učinila určité kroky, které „byly požadovány křesťanstvím, lidstvím a spravedlností.“¹⁵⁰Freeman nebyl zastáncem „divokého“ či „celkového nebo okamžitého vyhoštění Turků z Evropy“¹⁵¹ a z Konstantinopole, i to bylo jeho tajným přáním. Požadoval postup, na kterém by se velmoci podílely společně, a který by vedl k osvobození křesťanských národů od tureckého útlaku. Podle Freemana bylo nutné odstranit turecké vojáky i úředníky z jimi ovládaných křesťanských zemí. Nepožadoval vyhubení všech muslimů, neboť s některými křesťané žili v dobrých vztazích a dokonce i někteří muslimové byli předmětem útlaku stejně jako křesťané. Místo vyhubení muslimů bylo nezbytné zrušení nadvlády Turků, „protože všechny zkušenosti dokazovaly, že muslimové mohou žít mírumilovně a šťastně pod vládou křesťanů, ale křesťané nemohou žít šťastně pod vládou muslimů.“¹⁵²Přátelské jednání anglické vlády vůči Turkům Freemana velmi trápilo. O budoucím vývoji v Bosně a Hercegovině měly podle Freemana rozhodnout evropské velmoci.¹⁵³

Podle Freemana sympatie obyvatel západní Evropy vůči Turkům byla důsledkem špatné znalosti dějin a také toho, že lidé si lidé již nepamatovali předchozí události. Dále podle Freemana situaci ovlivnil

¹⁴⁸ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 101

¹⁴⁹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 101-102

¹⁵⁰ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 102

¹⁵¹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 102

¹⁵² Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 102

¹⁵³ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 102

pozůstatek „staré rivality mezi východní a západní divizí Římské říše“ a „*staré revnivosti mezi východní a západní divizí křesťanské církve.*“¹⁵⁴ Freeman nechoval žádný odpor proti muslimskému náboženství ani proti jeho učencům. Evropské Turecko se podle Freemana odlišovalo od osmanských území v Asii. Turci ve své evropské části říše, nebyli podle Freemana obyvateli země, ale „*armáda okupantů na dobyté půdě.*“¹⁵⁵ Turecko Freeman nepokládal za „*zemi Turků*“, ale za „*zemi, kde Turci drželi ostatní národy v otroctví.*“¹⁵⁶ Podle principu islámu žili na muslimy ovládaném území příslušníci ostatního náboženství v podřízeném postavení. Křesťané, stejně jako hinduisté a další nemuslimové vyznávající nejrůznější náboženství byli „*politicky, občansky a společensky*“ méněcenní v porovnání s muslimy.¹⁵⁷

Freeman vystupoval proti dvěma ministrům lordu Beaconsfieldovi (Benjamin Disraeli) a lordu Derbymu, kteří byli odpovědní za jednotlivé kroky zahraniční politiky anglické vlády ve východní Evropě. Jejich jednání ho ještě utvrdilo v názorech. Anglická vláda se k „Andrassyho nótě“ z roku 1875, vyjádřila jen s váhovou podporou. V květnu 1876 následovala Berlínská nóta, kterou podpořily Itálie a Francie, podporu anglické vlády ale nezískala. Stejný měsíc vypukla vzpoura v Bulharsku, kterou Turci brutálně potlačili masakrem.¹⁵⁸

Lord Beaconsfield a lord Derby podle Freemana nechali věci dojít příliš daleko, že spatřoval jedinou naději v Rusku. Lord Derby stále chybně věřil v reformu ze strany Osmanské říše. Naopak Freeman v její reformu nedoufal.¹⁵⁹ „*Kde jsou turecké jednotky, tam nemůže být mír.*“¹⁶⁰ Přítomnost Turků v Evropě Freeman hodnotil jako „*něco zvláštního, neobvyklého, v rozporu s obecným systémem Evropy.*“ Turky

¹⁵⁴ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 103

¹⁵⁵ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 104

¹⁵⁶ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 107

¹⁵⁷ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 106-107

¹⁵⁸ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 109-110

¹⁵⁹ Freeman, E. A., 1877, s. xiii-xvi

¹⁶⁰ Freeman, E. A., 1877, s. xiv.

v Evropě Freeman dokonce přiřazoval k definici špíny lorda Palmerstona.¹⁶¹ Nebezpečí představoval i lord Derby, protože nečinil nic, aby situaci vyřešil. Lord Beaconsfield byl naopak aktivní, ale špatným způsobem jako „*aktivní přítel Turků*.“¹⁶²

Jediný způsob, jak vyřešit východní otázku (nadvládu Turků nad křesťanskými zeměmi v jihovýchodní Evropě) Freeman viděl v odstranění nadvlády Turků. Ze zkušenosti věděl, že je to reálné. Turecké nadvlády se již dříve zbavilo Maďarsko, Srbsko a část Řecka. Freeman nechtěl ani nadvládu Ruska nad zeměmi v jihovýchodní Evropě, ale představovala pro něj únosnější variantu než nadvláda turecká. Na osvobození národů z tureckého područí by se měla podílet celá Evropa. V případě, že by to nešlo, měla křesťanské národy osvobodit Anglie ve spolupráci s Ruskem.¹⁶³ Intervenci považoval Freeman za nutnou, neboť dokud „*budou Turci vládnout, budou zde revolty a masakry*.“ „*Evropa to nemůže snášet navždy*.“¹⁶⁴

3.2.2 Židé

V předmluvě ke knize *The Ottoman Power in Europe* Freeman otevírá i židovskou problematiku. V Osmanské říši se Židům žilo lépe než křesťanům, protože nevlastnili půdu, žili ve městech, kde provozovali nelichotivé povolání úředníků. Podle Freemana Židé na Východě společně s Turky vystupovali proti křesťanům. Židé měli podle Freemana křesťany dokonce utiskovat.¹⁶⁵ „*Žid je nástrojem Turka*.“¹⁶⁶ „*Židé jsou přátelé Turků a nepřátelé křesťanů*.“¹⁶⁷ Od Židů na Východě, které Freeman považoval za „*degradované*“, se měli lišit Židé žijící na Západě, ty pokládal za „*kultivované*“ a „*čestné*.“ Židé podle Freemana ovládají evropský tisk.¹⁶⁸ Později se Freeman při návštěvě Spojených států vyjádřil, že Židé řídí

¹⁶¹ „*Matter in the wrong place*.“ Freeman, E. A., 1877, s. xvii

¹⁶² Freeman, E. A., 1877, s. xviii-xix

¹⁶³ Freeman, E. A., 1877, s. x-xii

¹⁶⁴ Freeman, E. A., 1877, s. xiii

¹⁶⁵ Freeman, E. A., 1877, s. xix

¹⁶⁶ Freeman, E. A., 1877, s. xix

¹⁶⁷ Freeman, E. A., 1877, s. xx

¹⁶⁸ Freeman, E. A., 1877, s. xix-xx

dokonce „*polovinu světového tisku*“ Proti Židům vystupoval Freeman i na domácí půdě, což dokládají jeho výroky směrem k Benjaminu Disraelimu při předvolební kampani v roce 1880.¹⁶⁹

O Židech se zmiňuje i ve svých dopisech, k vyhnání Židů z Ruska se vyjadřuje pozitivně, dokonce píše, že „*Let every nation wallop its own jews.*“¹⁷⁰ Anglická veřejnost měla názor opačný, byla událostí v Rusku pobouřena. Freeman ale se ke svému výroku vyjádřil v jiném dopise, že by mohl vést k nepochopení. Vysvětluje, že nechce nikoho „spráskat“ ani Židy. Podle něj je nejlepší zbavit se Židů podobně, jako to udělal král Edward I.¹⁷¹

Po nenávisti k Turkům a Židům se při návštěvě ve Spojených státech projevila další Freemanova averze, tentokrát vůči Afroameričanům, které dokonce nazýval „*oblečenými opicemi.*“¹⁷²

---

¹⁶⁹ Budil, I., 2010, s. 84

¹⁷⁰ Ať každý národ spráská vlastní Židy. Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 248.

¹⁷¹ Tamtéž. Král Edward I. vyhnal Židy z Anglie ve 13. století.

¹⁷² Budil, I., 2010, s. 86

3.3 Pojetí rasy

Podle Stephense Freeman odpovídal své charakteristice teutonského typu nejen svým vnějším zjevem, ale i povahou. „*Jeho robustní postava, ryšavé vlasy, světlá pleť, prosté a jednoduché životní návyky, láska k pravdě a přímočarost v jednání i slovu.*“¹⁷³ Podle Parkera na Freemanovu historickou činnost měla vliv jeho rasová teorie. Freemanovo rasové myšlení bylo podle Parkera nejprve založeno na jazyku a nikoliv na fyzických znacích.¹⁷⁴ Rasové smýšlení mělo vliv i na jeho názory ohledně zahraniční politiky, které se ale shodovalo i s jeho liberálním zaměřením. Parker tvrdí, že Freemanova „*rasová teorie může být popsána jako „liberální“ teorie rasy.*“ Freeman svůj pohled zaměřil především na evropské události nikoliv na události v rámci celého britského impéria.¹⁷⁵

3.3.1 Zdroje Freemanovy rasové teorie

Největším inspiračním zdrojem pro Freemanovo rasové myšlení byl podle Parkera Thomas Arnold, jehož přednášky Freeman v Oxfordu navštěvoval v roce 1841. Zde se dozvěděl o příbuzenském vztahu Angličanů ke Germánům. Angličané byli podle Arnolda „*nositeli evropské kultury se zvláštním osudem.*“ Takové názory přiměly Freemana k vytvoření teorie jednoty dějin. Kromě Germánů Arnold zmiňuje i „*slovanskou rasu*“, do které patří Rusové, kteří v budoucím vývoji světa budou mít taky důležitou roli.¹⁷⁶ Dalším, kdo Freemana ovlivnil, byl Thierry svým důrazem na jazyk a rasu. Obyvatelé Normandie Freeman považoval za příbuzné k Angličanům. Původ Normanů spočíval v dánských a saských kolonizátorech. Na rozdíl od Arnolda Freeman nespatořoval příbuzenství pouze u Germánů (Teutonů), ale i u Skandinávců. Naopak ke Keltům zachovával odpor.¹⁷⁷

¹⁷³ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 463-4

¹⁷⁴ Parker, C. J. W., 1981, s. 826

¹⁷⁵ Parker, C. J. W., 1981, s. 827

¹⁷⁶ Parker, C. J. W., 1981, s. 828

¹⁷⁷ Parker, C. J. W., 1981, s. 830

Další vliv Parker viděl ve Freemanově cestování, například ve Švýcarsku, v jehož institucích Freeman spatřoval „*teutonské dědictví*.“¹⁷⁸ Anglické instituce měly podle Freemana původ v těch teutonských. Role Slovanů přišla právě při bojích v jihovýchodní Evropě proti Turkům. Svě pojetí rasy Freeman odvozoval především z jazyka. Příbuzenství Angličanů ke Germánům odvozoval právě z jazyka. O jazykových rodinách pojednávala kniha Maxe Müllera *The languages of the seat of war in the east with a survey of the free families of language, Semitic, Arian and Turanian*, kterou Freeman dobře znal.¹⁷⁹ Dokonce si s Müllerem na toto téma vyměňoval názory prostřednictvím dopisování. Müller se později distancoval od myšlenky propojení rasy a jazyka. K tomu ho vedly vlastní pochybnosti ohledně vztahu rasy a krve. Parker ho přesto, že se Müller vzdal své teorie, považuje Müllera za přívržence filologického rasismu.¹⁸⁰

3.3.2 Árijské a neárijské rasy

Na postoji Freemana k bojům křesťanů v jihovýchodní Evropě proti Turkům pozoruje Parker rozvoj Freemanova rasového myšlení. Podle Parkera ho určují dva aspekty: „*velmi liberální etnocentrismus založený na filologii*“¹⁸¹ a „*neústupné nepřátelství k neárijcům*.“ Rasová doktrína vznikla podle Freemana díky vědeckému a historickému výzkumu, který probudil národní vášně. Freeman svou teorii neopíral o fyzické příbuzenství, souhlasil s tím, že nelze dokázat, že by Árijci pocházeli z „*jedné krve*.“ Ale pak připouští, že krev s rasou souvisí.¹⁸²

Zásadní význam mělo podle Arnolda pro Freemana příbuzenství. Inspirován přednáškou *Kinship as the Basis of Society* Henry Maineho Freeman došel k přesvědčení, že „*příbuzenství, skutečné nebo umělé, je základem na kterém vyrostla každá společnost a každá vláda*.“¹⁸³ Na

¹⁷⁸ Parker, C. J. W., 1981, s. 831

¹⁷⁹ Parker, C. J. W., 1981, s. 834

¹⁸⁰ Parker, C. J. W., 1981, s. 835

¹⁸¹ Parker, C. J. W., 1981, s. 835

¹⁸² Parker, C. J. W., 1981, s. 836

¹⁸³ Freeman, E. A., 1879, s. 196

„fyzickou čistotu rasy“ Freeman podle Parkera nekladl zřetel, její znečištění pro něj neznamenalonic negativního. Tím se odlišoval od jiného teoretika rasy Arthura Gobineaua, podle kterého „nečistota byla příčinou úpadku.“ Hitler, aby zamezil znečištění rasy, zavedl rasovou hygienu. Naopak pro Freemana znamenalo znečištění rasy výsledek aktivního působení národa během dějin, národy s čistější rasou pokládal za pasivnější. I přes mísení národů a ras v nich stále zůstala jejich „pravá podstata“, která odpovídala za jeho povahu. Do árijské rodiny patřilo několik ras: „keltská, teutonská a slovanská rasa.“¹⁸⁴ Podle Freemana tyto rasy „fyzilogicky neexistují; historicky a politicky existují; a jazyk i přes některé zjevné výjimky, je všeobecným testem rasy.“¹⁸⁵

Podle Freemana měla doktrína o rase a jazyku vliv na smýšlení lidí natolik, že přispěla ke sjednocení některých národů. Rasové sympatie ale nemusí nutně vést k politické jednotě.¹⁸⁶ Co se týče Indie, Freeman ji sice považoval za árijskou zemi, která ale neměla moc společného s evropskými árijskými národy. Postupem času se na přední místa evropských árijců dostali Řekové, Římani a Teoutoni. Vynikají nad ostatními rasami. Árijská rodina zaujímá rovněž lepší místo než ostatní rodiny.¹⁸⁷ Nadvládu Teutonů Freeman vysvětloval tím, že „Keltové přišli příliš brzy a Slované příliš pozdě.“ Podle Freemana byli právě Angličané nejvýraznějšími z teutonských národů díky geografickým a kulturním podmínkám. Stále u něj přetrvával odpor ke Keltům a Galům, i když je zařadil mezi árijské rasy. Nevraživost cítil i vůči Irům, které rovněž považoval za Árijce. Tvrdil, že jsou nebezpeční a škodí v jeho zemi i ve Spojených státech. Francouze, které rovněž neměl v lásce, považoval za *mischvolk*, který v sobě smísil keltský původ, římský jazyk a teutonské politické dějiny. Přičemž o Američanech toto netvrdil a vystupoval proti tomu. Naopak obdivoval Švýcary za to, že se neasimilovali.¹⁸⁸

¹⁸⁴ Parker, C. J. W., 1981, s. 837

¹⁸⁵ Parker, C. J. W., 1981, s. 837

¹⁸⁶ Parker, C. J. W., 1981, s. 837

¹⁸⁷ Parker, C. J. W., 1981, s. 838

¹⁸⁸ Parker, C. J. W., 1981, s. 839

Mezi Teutony kromě Angličanů Freeman zařadil „Low Dutch“ Teutony (Vlámové), moderní holandský národ, Frísy, staré Sasy a Skandinávce. Low Dutch byli podle Freemana příbuzní Angličanům nejen jazykem, ale i krví „*jejich krev je naší krví; jejich řeč je naší řečí.*“ O to opíral své tvrzení, že Američané nejsou *michvolk*, protože pochází z Low Dutch. Podle Parkera Freemanův liberální rasismus projevil své morální a geografické omezení právě při jeho použití ve vztazích mezi árijskými národy.¹⁸⁹

Za nižší rasy Freeman považoval neárijské obyvatelstvo. Freeman se nezabýval celou neárijskou populací, ale pouze Semity, Turany a černochoy kvůli jejich vztahům s Árijci. Okrajově se vyjadřoval ještě k severoamerickým Indiánům a Číňanům. Semity z těchto ras umisťoval nejvýše. Parker pokládal Freemana za antisemitu pro jeho odpor vůči Židům.¹⁹⁰ O Židech se vyjadřuje v článku *The Jews in Europe*¹⁹¹ a knize *The Ottoman Power in Europe*.¹⁹²

Na východě hraje podle Freemana větší roli náboženství nežli jazyk jako v případě řeckých muslimů na Krétě nebo slovanských muslimů v Bosně. Náboženství se zde více provázalo s národností oproti západu. Freeman tvrdil, že ve východní Evropě a na Blízkém východě rasové a náboženské rozdíly v lidech přetrvávají i poté, co se z východu přestěhují mimo své původní území. Trvalost rasových rozdílů umocňuje právě náboženství. Proto mají problémy se asimilovat jako například Židé v západní Evropě. V Židech jsou rozdíly nejvíce zakořeněné právě kvůli jejich náboženství. Díky náboženství byli Židé podle Freemana zároveň nejčistší rasou. Podobně jako Židé, i když v menší míře, jsou na tom Pársové v Indii vyznávající zoroastrismus. Freeman Pársy odlišuje od Židů ve třech bodech. Pársové nežijí tak dlouho odděleně jako Židé, nevyskytují se po celém světě, nejsou samostatným národem, ale patří

¹⁸⁹ Parker, C. J. W., 1981, s. 840

¹⁹⁰ Parker, C. J. W., 1981, s. 840

¹⁹¹ Článek vyšel nejprve v únoru 1877, později v rámci třetí série Freemanových *Historical Essays*.

¹⁹² Parker, C. J. W., 1981, s. 841

do perského národa. Pársové uprchli do Indie, když muslimové dobývali Persii. Peršané, kteří zůstali v Persii, si osvojili místo zoroastrismu islám.¹⁹³

K výskytu Židů po celém světě Freeman tvrdí „*ačkoliv je Žid všude, doma není nikde.*“¹⁹⁴ Dokonce i v Palestině, která byla domovem jeho předků, je Žid přistěhovalcem. Rozptýleně podle Freemana žijí i Řekové a Arméni, ale stále v menší míře než Židé. K rozptýlení Řeků došlo na rozdíl od Židů a Arménů později a dobrovolně. Židé se od Arménů a Řeků odlišují také tím, že nemají oproti nim svůj vlastní stát.¹⁹⁵

Chování křesťanských zemí vůči Židům ve středověku Freeman považuje za „*ostudné,*“ aletehdejší událost hodnotí jako „*poučné*“ a odpovídající době, kdy převažovali nenávistné nálady vůči Židům. Přičemž tato nenávist byla podle Freemana přirozená. Židé ale nebyli pronásledováni předně kvůli svému náboženství, protože kdyby ano, byli by popraveni jako se stalo v případě křesťanských heretiků. V této době Židé nebyli součástí státu ani církve, neměli žádná práva, tudíž jediný, kdo je mohl ochraňovat, byl král. Židé byli především považováni za cizince. Žid žijící například v Anglii nebyl vnímán jako Angličan. Navíc jejich náboženství a zvyky jim neumožňovali se z této pozice vymanit. Pro své bohatství a vzdornou povahu byli stále potencionálním terčem útoků.¹⁹⁶

Již ostřejší rétorika se objevuje v knize *Ottoman Power in Europe*. Zde jeho názory ovlivnily kroky britské zahraniční politiky na východě, především pak osoba premiéra lorda Beaconsfielda. Podle Freemana se na východě „*Turci a Židé spojili proti křesťanům.*“¹⁹⁷ Židé měli sloužit jako „*nástroj*“ Turků. Pokračuje tím, že „*každý národ má právo zbavit se cizinců, kteří provádí nepříjemnosti,*“ jako příklady cizinců uvádí Číňany žijící v Americe nebo Židy v Rusku. Toto právo označil za „*přirozený*“

¹⁹³ Freeman, E. A., 1879, s. 226-227

¹⁹⁴ Freeman, E. A., 1879, s. 227

¹⁹⁵ Freeman, E. A., 1879, s. 228

¹⁹⁶ Freeman, E. A., 1879, s. 228-230

¹⁹⁷ Parker, C. J. W., 1981, s. 841

instinkt“ těchto národů.¹⁹⁸ V jednom ze svých dopisů se Freeman přikláněl k označení Židů za „*nástroj Satana*.“¹⁹⁹

Větším nepřítelem křesťanů na východě byli ale Turci. U Turků podle Freemana není asimilace možná kvůli jejich kultuře a rase.²⁰⁰ Na své cestě po Americe Freeman narazil na další rasu podle něj neschopnou asimilace, jednalo se o černochoy. Asimilaci černochoy brání přírodní zákony. Freeman považuje za nemorální, kdyby byl černochoch prezidentem. Ani prostřednictvím vzdělání se černoši nemohou vyrovnat bělochům, protože nelze překonat přírodní zákony.²⁰¹ Ve svých dopisech se vyjadřoval k vzhledu černochoy podobnému opicím a zmiňoval, že jsou málo inteligentní. Chybou podle něj bylo, že se vůbec stali občany. Nedovedl si připustit, že by se „*velká černá opice*“ stala prezidentem. Když byl na návštěvě u syna, bylo mu nepříjemné, že ho obsluhují černoši. Rovnost ras je možná pouze teoreticky pomocí legislativy. O Indiánech Freeman poznamenává, že „*vymírají*.“ Černoši jsou schopni v nedokonalé formě nápodoby árijců, Číňané nikoli, neboť jsou zaujati vlastní nadřazeností.²⁰² Směsice ras ve Spojených státech byla jedním z důvodů Freemanovy opozice proti imperiální federaci.²⁰³

---

¹⁹⁸ Parker, C. J. W., 1981, s. 842

¹⁹⁹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 389

²⁰⁰ Parker, C. J. W., 1981, s. 842

²⁰¹ Parker, C. J. W., 1981, s. 843

²⁰² Parker, C. J. W., 1981, s. 844, Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 236

²⁰³ Parker, C. J. W., 1981, s. 845

4 ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo především analyzovat vybraná díla historika Edwarda Augusta Freemana. Nejprve však bylo potřeba zmapovat Freemanův život s přihlédnutím na důležité historické události. Práce byla proto rozdělena dvou částí, přičemž první se věnovala právě biografii historika. Po uvedení biografie jsem se zabývala již vybranými díly a myšlenkami Edwarda Augusta Freemana.

V druhé části práce byla nejprve analyzována metoda studia a Freemanova koncepce dějin, následně jsem pokračovala problematikou tzv. Východní otázky, kde jsem se zaměřila především na vztahy Osmanských Turků vůči křesťanskému obyvatelstvu v jihovýchodní Evropě 19. století a Freemanovým názorem na Židy. Následovala analýza Freemanovy rasové teorie. Na závěr jsem analyzovala Freemanovy publikace *The History of the Norman Conquest of England: Its Causes and its Results* a *Historical Essays*.

Představila jsem problematiku, která není v českém prostředí dostatečně reflektovaná. V českém jazyce se dnes nevyskytuje dostatek adekvátní literatury, která by analyzovala tato témata. Ve své práci jsem proto vycházela především z materiálů v anglickém jazyce.

5 POUŽITÁ LITERATURA

ARNOLD, T. *Introductory Lectures on Modern History*. New York: D. Appleton, 1857

BRYCE, J. Edward Augustus Freeman. *The English Historical Review*; Jul 1892, Vol. 7, No. 27, pp. 497-509

BUDIL, I. Edouard Drumont, Edward Augustus Freeman a ideologické zdroje Hitlerova antisemitismu. In: Arava-Novotná, L. a Budil, I. eds., *Nová doba, stará zloba: Soudobý antisemitismus v historickém kontextu*, s. 65-98. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010

DAVIDSON, J. M. *Eminent Radicals in and out of Parliament*. London: W. Steward & Co, 1880

FISKE, J. A *Century of Science and Other Essays*. Cambridge: Riverside Press, 1899

FREEMAN, E. A. *Comparative Politics*. London: Macmillan & Co, 1873

FREEMAN, E. A. *Historical Essays, Third Series*. London: Macmillan & Co, 1879

FREEMAN, E. A. *The Methods of Historical Study*. London: Macmillan & Co, 1886

FREEMAN, E. A. *The Ottoman Power in Europe: Its Nature, its Growth and its Decline*. London: Macmillan & Co, 1877

HARRISON, F. *Tennyson, Ruskin, Mill and Other Literary Estimates*. London: Macmillan & Co, 1900

PARKER, C. J. W. The Failure of Liberal Radicalism: The Racial Ideas of E. A. Freeman. *The Historical Journal*; Dec 1981, Vol. 24, No. 4, pp. 825-846

STEPHENS, W. R. W. *The Life and Letters of Edward A. Freeman*.
Vol. I. London: Macmillan& Co, 1895

STEPHENS, W. R. W. *The Life and Letters of Edward A. Freeman*.
Vol. II. London: Macmillan& Co, 1895

WILSON, A. N. *The Victorians*. London: Arrow Books, 2003

6 SUMMARY

This thesis is composed of two parts. The first part deals with the context of Freeman's times and consists of several parts. These parts deal with historical and ideological conditions in Victorian England and Freeman's biography. The second and main part contains analysis of some Freeman's works. In this part are analyzed Freeman's method of study and his conception of history, his point of view on the Eastern question, which includes his opinion about Jews. Also the analysis of Freeman's racial theory, "Norman Conquest" and Historical Essays is involved in second part.

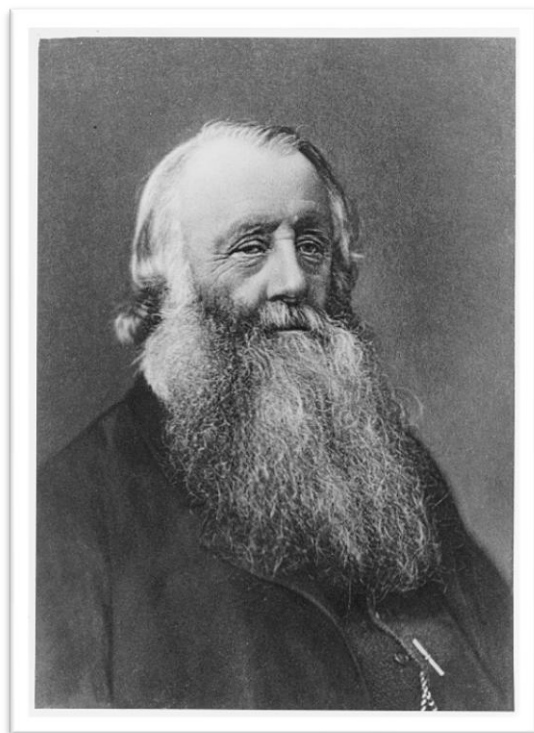
7 PŘÍLOHY

Obrázek č. 1 – Mladý Edward Augustus Freeman

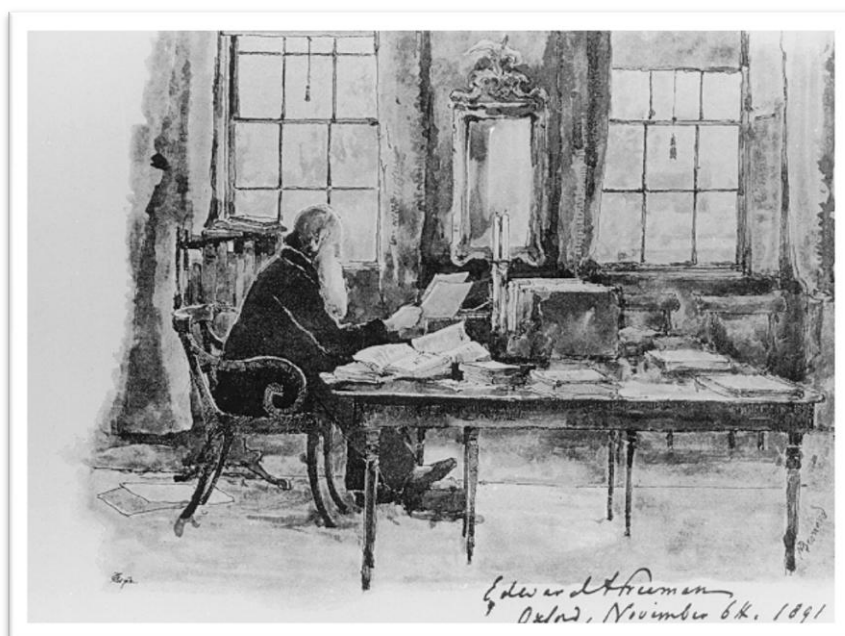
Zdroj: Stephens, W.R.W., Life and Letters of Edward A. Freeman, Vol. I, 1895, frontispis

Obrázek č. 2 – Edward Augustus Freeman

Zdroj: Stephens, W.R.W. Letters of Edward A. Freeman, Vol. II, 1895, frontispis

Obrázek č. 3 – Edward Augustus Freeman ve studovně v Oxfordu, listopad 1891

Zdroj: Stephens, W.R.W. Letters of Edward A. Freeman, Vol II, 1895, proti s. 289